

Stručná kronika Brzic a jejich místních částí

Sepsáno pro všechny, kteří by se rádi
dozvěděli něco více o této obci

15. století

Období	Událost
7. června 1498	Alžběta z Valečova a Zikmund Pětipeský prodali Mikuláši mladšímu Trčkovi z Lípy svoje díly smiřického panství, v tom též Brzic ¹ .

1422

První zmínka o Brzicích

Z roku 1422 pochází první zmínka o Brzicích. V té době byla obec v držení rytíře Myslibora z Brzic. Před rokem 1495 se stávají Brzice součástí smiřického panství, v 16. století se však opětovně stávají samostatným zemsko-deskovým spolkem a od 17. století až do roku 1848 obec vlastní panství Hoříněves. Revoluční rok 1848 přinesl obci samostatnost. Koncem téhož století zde byla škola, 3 hospody, 1 obchodník s moukou, 1 obchodník s dřevem, 1 obchodník se lnem, 2 kupci, 1 řezník, 1 krupař a pekař, 1 truhlář, 1 kolář, 1 kovář, 1 krejčí a 1 obuvník². Samostatná obecní správa Brzic byla přerušena v letech 1985-1990, kdy byla obec součástí střediskové obce Hoříček.

Rok	1869	1880	1890	1900	1910	1921	1930	1950	1961	1970	1980	1991	2001
Počet obyvatel (Obec celkově/samotné Brzice)	1281/ 664	1216/ 624	1116/ 554	965/ 489	850/ 441	753/ 404	698/ 321	390/ 216	345/ 191	313/ 196	278/ 186	207/ 149	201/ 134

Vývoj počtu obyvatelstva Brzic

Rok	1869	1880	1890	1900	1910	1921	1930	1950	1961	1970	1980	1991	2001
Počet domů (Obec celkově/samotné Brzice)	203/ 97	207/ 99	209/ 02	209/ 01	197/ 95	202/ 00	196/ 91	177/ 86	103/ 03	99/ 62	82/ 49	136/ 66	140/ 76

Vývoj počtu domů v Brzicích³

1476

¹ František Palacký, Archiv český čili Staré písemné památky české i moravské. Z archivův domácích i cizích. Díl pátý, Praha 1862.

² Václav Šrám, Okres Česko-Skalický. Nástin historický, Praha 1882.

³ Kolektiv autorů pod vedením ing. Jiřiny Růžkové, CSc. a ing. Josefa Škrabala, Historický lexikon obcí České republiky 1869-2005, I. díl, Praha 2006.

První zmínka o Prorubech

Proruby byly původně manstvím trutnovského hradu a jsou poprvé zmíněny v roce 1476, kdy přejal zboží stanovické (Stanovice tvrz, dvůr poplužní a ves, celé vesnice Vyhnánov a Proruby a část vsí Bukoviny a Buk s potokem Drahyň a Labem) Jan, syn Mikuláše Karlíka z Nežetic. Po Stanovských z Čechtíc přechází na různé majitele a později se stává součástí panství Plesů Heřmanických ze Sloupna. Roku 1502 byl vlastníkem Heřmanic Zdeněk Salava z Lípy a v letech 1512-1515 je zmiňován Jindřich Berka z Dubé. Jeho nástupce Jiří Gerštorf z Gerštorfu prodal 17. února 1520 tvrz Heřmanice se dvorem poplužním, ves s podacím, vsi osedlé Brod, Slotov a Krábčice a pusté vsi Vyhnánov a Proruby městu Jaroměři⁴. Roku 1547 se Jaroměř odmítá účastnit s Ferdinandem I. války proti Sasům a je jí za to uložen trest v podobě postoupení velké části jejího majetku i s vesnicemi Proruby a Vyhnánov královské komoře⁵.

V roce 1547 tyto statky koupil Jan z Pernštejna, ale již v následujícím roce odprodal heřmanické zboží, a to včetně Prorub, Janovi Hostinskému z Valdštejna⁶. Po jeho smrti v roce 1572 obdržel heřmanické majetky Vilém z Valdštejna, syn jeho bratra Jiřího. Dědictvím a pronájemem postupně přecházely na další majitele z řad Valdštejnů a Gerštorfů. Posledně jmenovaní získali Proruby v roce 1615, ale po stavovském povstání došlo k jejich konfiskaci spolu s heřmanickým panstvím, které roku 1623 koupil Albrecht z Valdštejna. Ten ho 29. ledna následujícího roku postoupil Marii Magdaléně Trčkové z Lobkovic a výměnou získal jiné statky. Tím se Proruby dostaly do hradištského panství⁷.

Po konfiskaci trčkovského majetku spadlo celé panství na královskou komoru a 22. října 1636 císař Ferdinand daroval majestátem okolí Choustníkova Hradiště dánskému šlechtici Františku hraběti z Ulfeldu, protože však nesplnil svůj závazek vůči jičínské jezuitské koleji, užívaly tyto statky v letech 1637-1651 právě jičínský jezuité, a to včetně Prorub.

Poté, co se tento dánský šlechtic dopustil zrady vůči svému králi a přeběhl ke Švédům, došlo k převzetí hradištských majetků jeho bratrem Korficem z Ulfeldu, který je 28. června 1652 prodal Oktaviánu Piccolominimu, čímž se vyřešil též dluh vůči jičínským jezuitům. Poté se majitelé rychle měnili. Jmenujme hraběnku Černínovou a Kateřinu Bádenskou roz. Carettovou, po níž Choustníkovo Hradiště zdědil markrabě bádenský Leopold Vilém. Ten ho roku 1662 prodal Janu hraběti Šporkovi.

Rok	1869	1880	1890	1900	1910	1921	1930	1950	1961	1970	1980	1991	2001
Počet obyvatel	354	359	357	300	252	228	240	89	85	58	51	40	59

Vývoj počtu obyvatelstva Prorub

Rok	1869	1880	1890	1900	1910	1921	1930	1950	1961	1970	1980	1991	2001
Počet domů	66	67	67	67	66	65	68	57	-	20	16	39	39

⁴ Antonín Knapp, Paměti královského věnného města Jaroměře nad Labem, Jaroměř 1887.

⁵ Světozor, Praha 29. srpna 1879.

⁶ František Dvorský, Albrecht z Valdštejna, Časopis Musea království Českého, Praha 1885.

⁷ August Sedláček, Hrady, zámky a tvrze království Českého. Díl pátý. Podkrkonoší, Praha 1887.

Vývoj počtu domů v Prorubech⁸

Roku 1849 byly Proruby přiděleny k obci Mezilečí. Větší část osady se na přání místních německých obyvatel roku 1878 odloučilo od Mezilečí a vzniká samostatná obec Prohrub, zatímco česká část zůstává dohromady s Mezilečím. 13. prosince 1924 vláda Československé republiky rozhodla o sloučení osady Proruby a obce Prohrub, a to k 1. lednu 1925. Vznikla tak nová obec Proruby. V letech 1961-1985 byly Proruby součástí Brzic, 1. července 1985 došlo k jejich připojení k střediskové obci Hoříčkám a od 1. září 1990 jsou opět místní částí Brzic.

1491

Jan Karlík z Nežetic odevzdal Vyhnánov a Proruby Janovi Zilvarovi z Pilníkova

„Jan Karlík z Nežetic odevzdává vsi Vyhnánov a Prorub Janovi Zilvarovi z Pilníkova.

1491, 2. července.

Odevzdání Jana Karlíka Janovi Zilvarovi.

Item leta božieho tisícého čtyrstého devadesátého prvného, v suobotu den Matky Božie přes hory jitie, stalo se jest odevzdání před pány many, jménem urozeného a statečného rytieře Alše z Šanova a na Hostiném, urozeného Jana z Kozojed a v Chotobici, urozeného Hanuše z Warnštorfa a v Starých Buciech, urozeného panoši Kunše z Železna, a urozeného pana Jana z Habru a v Nové Vsi, a Filipem od města Dvoru. Tu jest předstúpil urozený panoše Jan Karlík z Nežetic a odevzdal urozenému panoši Janovi Zilvarovi z Pilníkova a na Břecšténě i jeho dědicuom Vyhnánov a Prorub, tak jak sú předci jeho drželi a požívali od stara dávna, s všiem plným panstviem a právem, tak jakž jest sám držal, nic tu sobě nepozuostavuje ani svým budúcím; a kuopu jed[n]u v Bukovině platu, a to též se vším plným právem a panstvím, tak jakž jest sám držal a požíval.

Za tím zápis novější:

Leta M^oV^cXLIII, v středu po sv. Diviši [1543, 10. října]. Z této příčiny toto přetržení Bukoviny se stalo podle nového zřízení a vyzdvižení desk zemských pohořalých, neb v Bukovině jeden člověk se čtrnácti pruty dědin majestátem krále Ludvíka slavné paměti jest z manství osvobozen, jakž majestát ten slovo od slova ve dsky dvorské památné vepsaný v sobě to zaviera⁹.“

16. století

⁸ Kolektiv autorů pod vedením ing. Jiřiny Růžkové, CSc. a ing. Josefa Škrabala, Historický lexikon obcí České republiky 1869-2005, I. díl, Praha 2006.

⁹ Archiv český čili Staré písemné památky české i moravské, sebrané z archivů domácích i cizích. Díl XV., Praha 1896.

Období	Událost
26. dubna 1512 ¹⁰	Adam Zilvar z Pilníkova prodal ves osazenou Vyhnánov a ves pustou Proruby Jindřichovi Berkovi z Dubé a na Heřmanicích ¹¹ .
17. února 1520	Smlouva o trh dokonalý mezi Jiříkem Gersdorfem z Gersdorfu a na Heřmanicích s purkmistrem a koňšely obce Jaroměře, dle kterého prodal za 4 400 kop grošů míšeňských obci Jaroměři Heřmanické zboží se vším příslušenstvím, jak ho koupil od Jindřicha Berky z Dubé ¹² .
1547	Příjem Jaroměřských z Prorub činil 1 kopy 42 gr., 4 den úroku svatojiřského a svatohavelského ¹³ .
28. května 1548	Jan z Pernštejna prodal Janu Hostinskému z Valdštejna vsi Heřmanice, Brod, Slotov, Krabčice, Vyhnánov a Proruby za 1500 kop grošů českých ¹⁴ .
1588	Z obyvatel Prorub jmenování Matěj Špatenka a Řehoř Vávra.

1512

Proruby pustou vsí

„Adam Zilvar z Pilnikova prodává ves osazenou Vyhnánov a ves pustou Prorub Jindřichovi Berkovi z Dubé.

1512, 26. dubna.

Panu Jindřichovi Berkovi trh. Léta božieho tisícého pětistého XII°, v pondělí po svatém Jiří, před námi: Hanušem z Warnštorfu a na Starých Bucích, Heršem z Železna a na Třemešné, Simeonem Prostředkem od města Dvoru, urozený vládyka pan Adam Zilvar z Pilnikova a na Břečtajiň oznámil, že jest prodal ves Vyhnánov k pravému panství a dědičnému držení, s dvory, s mlajnem, s platy, s robotami, s lesy, s potoky, s hony, s horami i s doly, na zemi i pod zemí. A tj. prodal urozenému pánu panu Jindřichovi Berkovi z Dubé a na Heřmanicích i dědicuom jeho za jmenovitú sumu šedesát kop grošuo. A k tomu také prodal jest ves pustou, kteráž Prorub sloula. To vše prodáno jest v sumě svrchupsané.

Item tato při tom výmienka jest: jestliže pan Adam tu nadepsanú ves osedlú i pustú zase v držení bude chtieti ujíti, tehdy od tohoto svatého Jiří nynie minulého v plném roce při svatém Jiří má dáti napřed panu Jindřichovi puol léta věděti; a když toho puol léta vyjde, tehdy při svatém Havle, když jeho sumu pan Adam položí, má jemu ihned to zboží zase pustiti bez odporu.

¹⁰ V jiných pramenech se objevuje až rok 1519.

¹¹ Archiv český čili Staré písemné památky české i moravské, sebrané z archivů domácích i cizích. Díl XV., Praha 1896.

¹² Antonín Knapp, Paměti královského věnného města Jaroměře nad Labem, Jaroměř 1887.

¹³ Antonín Knapp, Paměti královského věnného města Jaroměře nad Labem, Jaroměř 1887.

¹⁴ Archiv český čili Staré písemné památky české i moravské, sebrané z archivů domácích i cizích. Díl XX., Praha 1902.

Když pak ten čas podle té výmienky pomine, totiž nebude-li panu Jindřichovi při svatém Havle, jakož se napřed jmenuje, jeho suma dána a položena, tehdy k takové výplatě pan Adam i jeho budoucí mocnosti ani práva mieti nebudou.

Item pan Adam to, což jest prodal, spravuje a spraviti má panu Jindřichovi a jeho budoucím do dne a do roka, čímž má a mieti bude, a to podle práva manského.

Tento zápis svrchupsaný oznámen byl v zahájeném soudu. K kterémuž pan hejtman JMt i jiní páni manové přísežní povolenie dali. “

1519

Vyhnanov a Proruby vlastnictvím Jiřího z Gerštorfu

„Jindřich Berka z Dubé prodává ves osedlou Vyhnanov a ves pustou Prorub Jiříkovi z Gersdorfu.

1519, 30. dubna.

Od pana Jindřicha Berky JMtí panu Jiříkovi Kerštorfovi trh o ves Vyhnanov. Před námi, Heršem z Železna a na Třemešné, Simeonem Prostředkem od města Dvoru, přísežnými k soudu manství kraje Trutnovského, pan Jindřich nadepsaný oznámiti ráčil, že jest prodal pravým trhem ku pravému a dědičnému drženie Vyhnanov ves se vším jejím příslušenstvím a právem tím, jakž jest toho sám od pana Adama Zilvara v drženie jsúc užíval, na tom také sobě ini svým budoucím nepozuostavujíc. A to prodati ráčil urozenému vládycce panu Jiříkovi Kerštorfovi i jeho dědicuom a budoucím.

Těž také týmž zpuosobem nadepsaný pán prodati ráčil ves pustou, kteráž Prorub slove, a to jmenovanému panu Jiříkovi i jeho dědicuom, na tom sobě žádného práva též nepozuostavujíc ini budoucím svým. Stalo se v sobotu u vigiljí svatých apoštoluov Filipa a Jakuba, léta XIX^{o15}. “

1528

Jiří z Gerštorfu prodal Vyhnanov a Proruby městu Jaroměři

„Jiřík z Gersdorfu prodává ves Vyhnanov a ves pustou Prorub obci města Jaroměře.

1528, 28. září.

Pánuom Jaromiřským trh o Vyhnanov. Léta božieho XV^CXXVIII^o, ve čtvrtek po narození panny Marije, předstúpili jsú před pána JMt pana hejtmana manství kraje Trutnovského, a před pány many přísežné k soudu manství téhož některé osoby od pánuov Jaromiřských, žádajíc na místě pana purgmistra a konšel, starších obecních i vši obce města téhož, aby jim zápisem knichami manskými trh ten, kterýž jsú s panem Jiříkem z Gerštorfu o Vyhnanov ves

---

¹⁵ Archiv český čili Staré písemné památky české i moravské, sebrané z archivů domácích i cizích. Díl XV., Praha 1896.

a druhú ves pustú, kteráž Prorub jmenuje sě, podle práva manského [učinili], stvrzen byl, poněvadž ti gruntové od starodávna k manství témuž Trutnovskému příležití.

A pak Jiřík Gerzštorf přiznavši sě k takovému trhu, a že jest nadepsané vsi prodal svrchupsaným purgmistru a obci města nadepsaného ku pravému a budúcně dědičnému držení a užívání se vším právem svým a se vším k těm vesnicím příslušenstvím, sobě na tom ani svým dědicom a budúcím nic nepozuostavujíc, za též také jako i páni Jaromiřští jest žádal.

Protož pan hejtman JMt a páni manové dopustili jsú a rozkázali trh svrchupsaný v knihy tyto manské vložití a vepsati, jemu celú a dokonalú moc podle práva manského dávajíce. Stalo sě f. II. Wenceslai anno vt supra.

Stal sě zápis tento z vuole JMti a pana hejtmána, pana Jana Grušiny z Lichtmburgku, i také z vuole všech pánuov přísežných k soudu manství tohoto.¹⁶

1565

První zmínka o Komárově

Po úmrtí Jana Chvalkovského z Hustířan seděním na Chvalkovicích se stal vlastníkem Komárova nejstarší syn Zdeněk, který sídlil ve Svinišťanech. Po jeho smrti v roce 1573 byly svinišťanské statky v rukou jeho sestry Zdiny Dobřenské z Hustířan a po jejím skonu je získal Jan Jindřich¹⁷, syn Bavora, bratra Zdeňka Chvalkovského z Hustířan. Ten zemřel 25. března 1585 a jeho majetek připadl bratrům Václavovi, Jiřímu a Jindřichovi, synům Jiřího Chvalkovského z Hustířan, bratra Zdeňka Chvalkovského z Hustířan. Po smrti Václava a Jindřicha vládla na Chvalkovicích jejich sestra Eliška Polcárová z Hustířan jako poručnice Jiřího Chvalkovského z Hustířan, ale i ten se nedožil dlouhého věku.

Rok	1869	1880	1890	1900	1910	1921	1930	1950	1961	1970	1980	1991	2001
Počet obyvatel	62	54	52	52	41	40	32	27	29	21	19	9	6

Vývoj počtu obyvatelstva Komárova

Rok	1869	1880	1890	1900	1910	1921	1930	1950	1961	1970	1980	1991	2001
Počet domů	10	10	10	10	9	9	9	8	-	7	7	7	8

Vývoj počtu domů v Komárově¹⁸

¹⁶ Archiv český čili Staré písemné památky české i moravské, sebrané z archivů domácích i cizích. Díl XV., Praha 1896.

¹⁷ Odmítl Zdeňkovu závěť z 11. října 1572, v níž měl být dědicem on sám a rozhodl, aby byly tyto majetky nechány synům bratra Jiřího.

¹⁸ Kolektiv autorů pod vedením ing. Jiřiny Růžkové, CSc. a ing. Josefa Škrabala, Historický lexikon obcí České republiky 1869-2005, I. díl, Praha 2006.

V roce 1595 byl chvalkovický majetek zapsán její sestře Kateřině Otmárové z Hustířan, ale protože byl velmi zadlužen, tak byl 17. června 1600 prodán komisaři zemského soudu Janovi staršímu Dobřenskému z Dobřenic a na Dobřenicích, který ho pořídil pro svou manželku Mandalénu Dobřenskou ze Žlunic za 8250 kop grošů míšeňských. Zde je výslovně jmenována výsadní krčma v Komárově¹⁹. Zde je třeba poznamenat, že brzické obecní stránky obsahují informaci, že „Komárov, část Prorub, byl dle historických pramenů založen s největší pravděpodobností roku 1565 a jeho posledním majitelem se stal Otto Less popravený dne 21. června 1621 spolu s 27 českými pány na Staroměstském náměstí v Praze jako účastník stavovského povstání.“ Zde však jde o zjevný omyl, který byl způsoben záměnou Komárova v okrese Beroun s touto brzickou místní částí. Druhým nesmyslem je jméno Otto Less, správně by mělo znít Jindřich Otta z Losu a na Komárově, který byl jedním z direktorů stavovského povstání.

Roku 1792 však Jan Josef Dobřenský z Dobřenic prodal Chvalkovice s příslušenstvím, obsahujícím též ves Komárov, kuronskému vévodovi Petru Bironovi, vlastníkovi náhodského panství, v jehož rámci zůstal Komárov až do roku 1849, kdy se stal součástí obce Nesyté. Po vzniku obce Proruby byl přičleněn k ní. Spolu s Prorubami byl připojen k Brzicím, s nimiž se 1. července 1985 stal součástí střediskové obce Hoříček. 1. září 1990 byla obnovena obec Brzice a Komárov se stal opětovně její částí a je jí dosud.

17. století	
Období	Událost
1619	Z obyvatel Prorub zmíněni Jan Junek a Jan Astrhons ²⁰ .
1636	Proruby majetkem Františka hraběte z Ulfeldu.
1654-1655	V Prorubech zmíněni obyvatelé: chalupník Jiřík Peperle, zahradník Jakub Runkas, chalupník Kryštof Flejšer, zahradník Jiřík Dlouhý, chalupník Jan Astr a chalupnice Anna Svobodka ²¹ .

1650-1655

Jezuitské obracení na víru

Významným obdobím pro obec jsou i roky 1650-1655, kdy byli ve Skalici připomínáni 2 jezuité Jiří Buda a Jiří Maziens²², kteří jezdili s vojenským doprovodem po celém náhodském panství, vykonávali všechny církevní úkony a v neposlední řadě horlivě obraceli lid ke katolické víře. Samozřejmě ani okolí Brzic nebylo z jejich strany opomenuto, takže ze seznamu zpovědního z roku 1654 vidíme, že svátost sv. pokání přijalo celkem 45 obyvatel Prorub a 23 obyvatel Běluně.

Obec	Počet
------	-------

¹⁹ August Sedláček, Hrady, zámky a tvrze království Českého. Díl pátý. Podkrkonoší, Praha 1887.

²⁰ Hradištská část obce.

²¹ Hradištská část obce.

²² Václav Šrám, Okres Česko-Skalický. Nástin historický, Praha 1882.

Farnost skalická	973
Hostinka	16
Kleny	43
Malá Skalice	70
Miskolezy	65
Říkov	66
Skalice	294
Spyta	29
Starkoč	12
Světlá	30
Svinišťany	65
Třebešov	68
Třtice	33
Vestec	9
Větrník	13
Zájezd	70
Farnost hoříčská	623
Běluň	23
Hoříčky	16
Chlístov	52
Křižanov	27
Lhota pod Hoříčkami	70
Libňatov	105
Litoboř	91
Mezilečí	125
Proruby	45
Újezdec	69
Farnost boušínská	209
Mečov	13
Slatina nad Úpou	196

Porovnání obyvatel Běluně, Prorub a okolních obcí, kteří podle zpovědního seznamu z roku 1654 přijali svátost sv. pokání²³

1651

Brzice podle seznamu hejtmana panství smiřického Daniela Ousteckého z Festenberku

²³ Pamětní kniha obce Libňatov, založená 1. ledna 1923.

V tomto dokumentu jsou Brzice uváděny jako dvanáctá rebelantská ves, „z protivných horalů“ složená. Tehdy byl rychtářem Adam Hanuš. Mezilečí, které obsahovalo též českou část Prorub, na tom nebylo o moc lépe, protože bylo popsáno jako třináctá kacířská ves, což tehdejšími hlavami obce přinášelo řadu problémů (rychtář Jakub Mertlík; konšelé Matouš Tylš, Martin Bartoň, Jan Vávrů, Jiřík Maták a Václav Horák).

1654

První zmínka o Běluni

První osídlení v těchto místech je zmiňováno ve 14. a 15. století, kdy zde žil rod Veverků. Ten však vymřel v jedné z morových epidemií, jež byly zaneseny do Čech. Poté byla zdejší krajina delší dobu neosídlena. Následně byli jejími majiteli 3 brzičtí zemanové, kteří ji poskytli k osídlení své čeledi. Stalo se tak na přelomu 15. a 16. století, což dokazuje lomenice čp. 4, kde byl zaznamenán rok 1500. V roce 1849 byla Běluň přiřazena k Brzicím, ale již roku 1878 se většina z ní stala díky obecní petici osadou Vyhnánova. U Brzic zůstalo jen několik samot. Tehdy zde bylo 19 domů, z nichž 3 byly mlýny. Po odsunu německého obyvatelstva po ukončení 2. světové války přešla některá stavení k Prorubům, další zůstala součástí Vyhnánova, jenž byl později přiřazen ke Kohoutovu. Po připojení Prorub k Brzicím byla součástí této obce (1961-1985). Od 1. července 1985 do 31. srpna 1990 byla částí střediskové obce Hoříček a od 1. září 1990 je opět částí Brzic.

Rok	1869	1880	1890	1900	1910	1921	1930	1950	1961	1970	1980	1991	2001
Počet obyvatel	110	105	86	75	75	48	52	20	14	14	5	4	1

Vývoj počtu obyvatelstva Běluně

Rok	1869	1880	1890	1900	1910	1921	1930	1950	1961	1970	1980	1991	2001
Počet domů	18	19	18	19	18	19	18	17	-	4	3	8	8

Vývoj počtu domů v Běluni²⁴

1655

Jméno	Povolání
Jan Šedivka	sedlák
Václav Havlů	sedlák
Jiřík Šedivka	sedlák
Adam Hanuš	sedlák
Jan Vejrovský	sedlák
Martin Zajdl (též Zejdl)	sedlák

²⁴ Kolektiv autorů pod vedením ing. Jiřiny Růžkové, CSc. a ing. Josefa Škrabala, Historický lexikon obcí České republiky 1869-2005, I. díl, Praha 2006.

Jan Hofman	sedlák
Matěj Jirásek	sedlák
Martin Tlapa	sedlák
Matěj Mlejnek	sedlák
Jakub Rejdák	sedlák
Jan Prokop	sedlák
Jan Vejrovský	sedlák
Bartoň Havlů	sedlák
Jiřík Čapek	sedlák
Jan Dolejní (Doleník)	sedlák
Barbora Třešňáková	selka
Bartoň Havlů	sedlák
Jan Tylš	sedlák
Bartoň Havlů	mlynář
Václav Benát	zahradník
Jakub Jirásek	zahradník
Jiřík Astroin	chalupník
Kryštof Kotvald (též Gottwald)	zahradník
Jan Šofr (též Šafir)	zahradník
Jan Kučera	zahradník
Jan Kordina	zahradník
Jan Volánek	chalupník
Matouš Mencl	zahradník
Jan Volánek	chalupník
Jan Šemera	chalupník
pustý Žďárskýho mlýn	-
Hans Klein	chalupník
Jan Králů	chalupník
Jakub Jirásek	chalupník
Václav Mačatka	chalupník
Jiřík Jirásek	chalupník
Václav Jičínský	chalupník
Jiřík Piletický	chalupník
Kryštof Bitnar (též Bitner)	chalupník
Michal Hofman	chalupník
Samuel Krejčí	chalupník
Matěj Vávra	chalupník
Jan Lejsek	chalupník
Eliáš Makovička	chalupník

pustý grunt	-
-------------	---

Majitelé brzických gruntů v roce 1655²⁵

18. století	
Období	Událost
1745	U Prorub a Maršova u Úpice bylo utábořeno pruské vojsko.
1768	V Běluni při cestě nad čp. 3 byla postavena Boží muka.
1780	Antonín Čapek nechal v Brzicích postavit kamenný kříž.
1790	Smiřická část Prorub měla 23 usedlostí.
1792	Komárov se spolu s chvalkovickými statky stal součástí náchodského panství.

1713

Jméno	Povolání
František Aster	zahradník
Kryštof Aster	chalupník
Jan Bartoš	chalupník
Martin Benát (též Benák)	chalupník
Jiřík Herlo	chalupník, švec
Jakub Horák	chalupník
Jan Kramář	chalupník
Václav Kramář	chalupník
Václav Mertlík	chalupník
Jan Tylš	chalupník
Kryštof Volf	chalupník
Petr Volf	chalupník
Tobiáš Volf	chalupník

Vlastníci gruntů na smiřických Prorubech v roce 1713

1764

Vystavěna kaple v Brzicích

Kaple byla vystavěna na obecní návsi jako památka obětem moru, kterému podlehla velká část obyvatel obce. Ke kapli byla v roce 1929 dostavěna věžička a od roku 1991 je na ní

²⁵ O rok dříve jsou navíc zmíněni: chalupnice Eva Šindelářka, chalupník Petr Krach (též Kroch či Groh), chalupník Kašpar Hofman a pusté grunty Tlapovský, Kovářovský a Pavlovský.

umístěno automatické zvonění, které každodenně ve 12.00 hodin zvoní poledne a v 19.00 hodin klekání.

1778

Okolí Brzic v rukou pruského vojska

V tzv. bramborové válce bojovali o bavorské dědictví pruský král Bedřich II. a rakouská císařovna Marie Terezie. Válka se nevyhnula ani okolí Brzic, což dokazuje tento úryvek::

„Dne 13. srpna vyslal král z rezervy na Kramolně 10 praporův, které své stanoviště vzaly u Hoříček; neboť se rozhodl, že s celou armádou od Vlčkovic vytrhne, a tento sbor určen byl k tomu, aby tvořil zadní voj.

Dne 14. vyslány všechny vozy se zavazadly a se špiží napřed, a to údolím chvalkovickým směrem přes Brzici, Komárov, Kyje do Stržiteže.“

A doplňuje ho další zmínka ze stejné knihy:

„Dne 15. vydán rozkaz, že armáda časně z rána má býti ku pochodu připravena a stany ještě v noci že se musí strhati, tak aby Rakušané ničeho nepozorovali. Když potom hned v táboře králově u Vlčkovic tlučena byla retréta, stálo již vše připraveno ku pochodu.

Pochod dál se ve 4 kolonách, a sice: první kolona, kterou vedl princ Brunšvický, brala se přes Kladruby, Kohoutov a Nesytu; druhá, které velel sám král, přes Hoříčky a Brusnici; třetí vedl generál Ramin, čtvrtou generál Tauenzien; těmto sborům bylo se ubíratí velice těsným úžlabím od Chvalkovic k Brzici a potom přes Brusnici do ležení u Stržiteže²⁶.“

1790

První zmínka o Žďáru

Žďár je poprvé zmíněn v roce 1790 v souvislosti s prodejem hořiněveského panství císařské komoře. Původně nesl název Žďáry. Roku 1849 se Žďár stal součástí Brzic, s nimiž byl v letech 1985-1990 přiřazen ke střediskové obci Hoříčkám. Od 1. září 1990 je opětovně částí Brzic.

Rok	1869	1880	1890	1900	1910	1921	1930	1950	1961	1970	1980	1991	2001
Počet obyvatel	91	74	67	49	41	33	53	38	26	24	17	5	1

Vývoj počtu obyvatelstva Žďáru

Rok	1869	1880	1890	1900	1910	1921	1930	1950	1961	1970	1980	1991	2001
-----	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------

²⁶ Josef Duška, Paměti c. k. pevnosti a královského svobodného města Josefova, se zřetelem k dějinám vlasti a vojenství, Jaroměř 1886.

Počet domů	12	12	12	12	9	9	10	9	-	6	7	16	9
-------------------	----	----	----	----	---	---	----	---	---	---	---	----	---

Vývoj počtu domů v Žďáru²⁷

19. století	
Období	Událost
1832	Franz Gottwald postavil v Komárově kamenný kříž nesoucí nápis: „Ausgestellt zur Vermehrung der Ehre und des Lobes Gottes. Anno 1832 Richter Franz Gottwald. Herr, schenke ihm die ewige Ruhe.“
1833	Smiřická část Prorub zahrnovala 25 domů a 157 obyvatel.
1841	Václav Žďárský postavil ve Žďáře na Běluňce jednopatrový mlýn čp. 6, který později převzal jeho syn Jan Žďárský.
1843	Hradištská část Prorub zahrnovala 60 domů a 415 obyvatel ²⁸ . Budoucí brzická osada Grund zahrnovala 2 domy a 15 obyvatel, Harcov měl 3 domy se 17 obyvateli a Žďár byl tvořen 5 domy a 34 obyvateli ²⁹ . V Běluni poblíž čp. 14 byl místo dřevěné lávky postaven kamenný most. O jeho zřízení se zasloužil vyhnánovský mlynář Hynek Netušil a Terezie Lédrová z Běluně.
1859	Josef a Františka Borůvkovi vystavěli na Prorubech kamenný kříž.
1865-1866	Projednávání žádosti spojených obcí Brzic, Běluně, Harcova, Žďáru a Grundu na vyloučení z okresu královédvorského a přidělení k okresu jaroměřskému ³⁰ .
1866	Exekuční dražba usedlosti čp. 56-58 ³¹ .
30. června 1866	Pruský 6. sbor postoupil od České Skalice k Brzicím ³² .
1870	Dražba usedlosti čp. 9 v Harcově ³³ .
2. října 1873	Na schůzi zemského výboru byla přijata stížnost brzického obecního výboru na usnesení královédvorského okresního výboru ze 17. prosince 1872. Usnesení bylo

²⁷ Kolektiv autorů pod vedením ing. Jiřiny Růžkové, CSc. a ing. Josefa Škrabala, Historický lexikon obcí České republiky 1869-2005, I. díl, Praha 2006.

²⁸ František Palacký, Popis království českého čili podrobná poznamenání všech dosavadních krajův, panství, statkův, měst, městeček a vesnic, někdejších hradův a tvrzí, též samot a zpustlých osad mnohých w zemi České, s udáním jejich obyvatelstwa dle popisu r. MDCCCXLIII, Praha 1848.

²⁹ František Palacký, Popis království českého čili podrobná poznamenání všech dosavadních krajův, panství, statkův, měst, městeček a vesnic, někdejších hradův a tvrzí, též samot a zpustlých osad mnohých w zemi České, s udáním jejich obyvatelstwa dle popisu r. MDCCCXLIII, Praha 1848.

³⁰ Národní listy, Praha 14. ledna 1866.

³¹ Národní listy, Praha 15. června 1866.

³² Otakar Jedlička, Boje v Čechách a na Moravě za války roku 1866. Dle nejspolehlivějších zpráv, popisů a úvah. Díl první: Do bitvy u Králové Hradce, Pardubice 1883.

³³ Národní listy, Praha 11. ledna 1870.

	zrušeno a bylo nařízeno, aby silnice z Brzic do Chlístova přešla do okresní správy.
1876	Dražba usedlosti čp. 6 v Harcově v odhadní ceně 1261 zl. ³⁴
1877	Petice obcí Brzic a Mezilečí za vyloučení z okresu královédvorského a za přidělení do obvodu okresního soudu v České Skalici ³⁵ .
14. března 1877	Zemský výbor schválil s podmínkou svolení c. k. místodržitelství, aby obec Mezilečí byla rozdělena na 2 místní obce, a to Mezilečí s Proruby, část bývalého panství smiřického, a Proruby, část bývalého panství hradištského, která by také byla vyloučena z dosavadní společné katastrální obce ³⁶ .
1878	Petice obecního starosty Josefa Čapka a dalších v záležitosti vyloučení osady Běluně z obce Brzic a přidělení k obci Vyhnánov ³⁷ .
18. prosince 1878	C. k. místodržitelství vrátilo petici obecního starosty Josefa Čapka v záležitosti vyloučení osady Běluně z této obce a jejího přidělení k Vyhnánovu petentům.
1883	Dražba usedlosti čp. 24, vydražené Čeňkem Hofmannem za 760 zl. ³⁸
1884	Dražba Ledrovy usedlosti čp. 28 v Brzicích v odhadované ceně 3379 zl. ³⁹ a Hofmanova stavení čp. 42 tamtéž v odhadované ceně 4439 zl. ⁴⁰
1885	Dražba běluňské usedlosti čp. 13 v odhadní ceně 422 zl. ⁴¹ , Žďárského usedlosti čp. 80 s pozemky v odhadní ceně 2505 zl. ⁴² a mlýna Lokvencových čp. 1 v Harcově ⁴³ .
1886	„Kakonoš“, spolek akademiků severovýchodních Čech, založil v Brzicích knihovnu Tomkovu ⁴⁴ . Na jejím základě vznikla pozdější obecní knihovna. Dražba usedlosti Antonína Jiráska čp. 72 v Brzicích s pozemky v odhadované ceně 1753 zl. ⁴⁵
1887	Císař povolil, aby nadlesní prince Schaumburského Evald Kubelka v Prorubech přijal a nosil knížecí Schaumburg-Lippeskou stříbrnou medaili, kterou obdržel za svoji činnost ve prospěch panského lesnictví. František Lédr z Běluně obdržel na Krajské hospodářské a průmyslové výstavě v Jaroměři bronzovou výstavní medaili v oblasti hospodářských strojů a náradí.
1888	Dražba Hůlkovy chalupy čp. 4 v Brzicích v odhadní ceně 1420 zl. ⁴⁶
5. května 1891	Zemská školní rada německého oddělení provedla na své schůzi ohraničení území školního okresu pro Proruby a Kyje.

³⁴ Posel z Prahy, Praha 26. února 1876.

³⁵ Národní listy, Praha 22. dubna 1877.

³⁶ Čech, 23. března 1877.

³⁷ Národní listy, Praha 25. prosince 1878.

³⁸ Národní listy, Praha 6. února 1883.

³⁹ Národní listy, Praha 1. srpna 1884.

⁴⁰ Národní listy, Praha 30. října 1884.

⁴¹ Národní listy, Praha 10. února 1885.

⁴² Národní listy, Praha 5. září 1885.

⁴³ Národní listy, Praha 30. července 1885.

⁴⁴ Národní politika, Praha 19. února 1887.

⁴⁵ Národní politika, Praha 10. března 1886.

⁴⁶ Národní listy, Praha 4. června 1888.

1892	Gustav hrabě Sveerts Spork, patron a koinspektor Pokladny milostí Jana hraběte Sveerts Sporka v Kuksu věnoval z této nadace 297 zl. obci Prohrub jako pomoc k úhradě škod způsobených průtrží mračen.
1894	Místodržitelství potvrdilo stanovy vzdělávacího a zábavního spolku „Vlastimil“ ⁴⁷ .
1895	Dražba domku čp. 61 s pozemky v odhadní ceně 1028 zl. ⁴⁸ a usedlosti čp. 1 v odhadní ceně 8138 zl. ⁴⁹
1897	Dražba usedlosti čp. 2 v Prorubech, patřící Pauline Kühnové. Kateřina Gottsteinová z Harcova obdržela hostinskou živnost v čp. 131 na rohu Poštovské a Bartolomějské ulice v Praze. Mlynář J. Žďárský prodával mlýnici s domkem i potřebným pozemkem ⁵⁰ .
24. dubna 1897	Při požáru mlýna čp. 90 ve Žďáru poprvé odzkoušena brzická ruční stříkačka, tzv. hydrofon. Z mlýna se dochovala mlýnice, která později sloužila jako bělidlo pro chvalkovického továrníka Dlabolu.
19. března 1899	Odbor Národní jednoty severočeské pro Hoříčky a okolí uspořádal v hostinci Františka Kudrnáče v Brzicích veřejnou schůzi s přednáškou Josefa Mojžiše „O účelu Národní jednoty severočeské“ ⁵¹ a přijímáním nových členů z této obce ⁵² .
18. července 1899	Mohutná bouře se silným deštěm.
1900	Brzice postavily hasičskou zbrojnici. V Prorubech došlo k ustavení místní záložny.

1830

Stavba školní budovy na Prorubech

První škola, dřevěný dům se zvoničkou, byla na Prorubech zřízena v roce 1700, poté roku 1750 došlo k výstavbě školy nové, tehdy jednotřídky s vyučovacím jazykem německým.

Další budova školy, v níž se vyučovalo až do roku 1960, byla vybudována v roce 1830 v domě čp. 24. Tehdy měla jeden byt a jednu učebnu. Roku 1874 přestala být škola oboujazyčnou. V roce 1913 odsud po 22 letech působení odešel učitel Ladislaus Franz, který se stal řídícím učitelem ve Starých Bucích-Debrném⁵³.

⁴⁷ Národní listy, Praha 7. dubna 1894.

⁴⁸ Národní listy, Praha 23. ledna 1895.

⁴⁹ Národní listy, Praha 27. března 1895.

⁵⁰ Národní listy, Praha 19. března 1897.

⁵¹ Ratibor, Hradec Králové 18. března 1899.

⁵² Ratibor, Hradec Králové 25. března 1899.

⁵³ Reichenberger Zeitung. Tagblatt für das deutsche Volk in Böhmen, Liberec 22. července 1913.

Později byla provedena přístavba pro druhou třídu - po vzniku samostatné Československé republiky roku 1918 se totiž prorubská škola stává školou dvoutřídní - v jedné třídě se vyučovalo česky, ve druhé německy. Za starostování učitele Josefa Čapka sloužila v letech 1935-1938 školní budova i jako obecní úřad, od roku 1929 též jako obecní knihovna a v následujícím roce zde došlo též k otevření mateřské školky. Pravidelně konanou akcí v místnostech školy byly vánoční nadílky chudým dětem a sirotkům, jež měl na starosti českoskalický okrsek Národní jednoty severočeské. Ve válečných letech 1938-1945 se vyučovalo pouze v německé jednotřídce.

Po válce škola vyučuje jako obecná jednotřídka, přičemž starší děti docházejí do školy na Hoříčkách. Rok 1960 pak s sebou přináší definitivní uzavření školy.

1856

Výstavba Lédrova hostince v Běluni

Původní hostinec s kolářskou dílnou byl postaven v roce 1856. V roce 1970 objekt převzaly Lidové milice, které ho v letech 1972-1974 přestavěly na školící zařízení této ozbrojené složky a okresní politickou školu KSČ. Vedle řady politických školení zde probíhala každoroční setkávání pionýrů s milicionáři. Po roce 1989 zde byl obnoven hostinec, z něhož se následně stal penzion.

1868

Zemřel P. Antonín Müller

Narodil se 20. prosince 1801⁵⁴ v německojazyčné obci Prohrub. Po absolvování školy ve svém rodišti nastoupil do královéhradeckého semináře, kde byl vysvěcen na kněze 24. srpna 1827⁵⁵. Na Hoříčkách působil zprvu jako kaplan, později jako farář. Byl členem č. 329 Dědictví sv. Prokopa v Praze, do něhož vložil 40 zl.⁵⁶ Zemřel 22. února 1868 tamtéž⁵⁷. Administrátorem farnosti se po jeho smrti stal kaplan Antonín Štrof.

1869

Oslava 40letého učitelského působení

„(Zasláno.)

Do Brzice u České Skalice.

---

⁵⁴ U roku narození se prameny liší. Časopis Blahověst uvádí rok 1801, v knize kněžských svěcení je uveden rok 1802.

⁵⁵ Kniha kněžských svěcení. Liber Ordinatum 1734-1899.

⁵⁶ František Sušil, Evangelium svatého Jana, Praha 1867.

⁵⁷ Blahověst. Hlasy katolické, Praha 15. března 1868.

Nížepsaný vzdává všem občanům brzickým, jakož i oněm příznivcům, kteří 70leté narozeniny jeho tak krásným způsobem oslaviti přispěli, své nejvřelejší díky, zejména panu Antonínu Čapkovi, rolníku v Brzici za jeho krásnou, významnou řeč. Též se cítí pohnuta, by své obzvláštní díky projevil slavnému obecnímu zastupitelstvu brzickému, které uznavši 40leté působení jeho co místního učitele, jakož i vysoké stáří, z vlastního popudu se uvolilo, ročně 50 zl. na výpomocného učitele nesnadnému úřadu jeho polehčiti.

František Prokeš, učitel v Brzici.⁵⁸

1872

Velké krupobití

20. května 1872 byly Brzice, Mezilečí, Posadov a Křižanov stiženy živelní katastrofou. Tehdy znenadání přišlo takové krupobití, že větší část úrody byla úplně zničena. Na některých místech měly kroupy dokonce velikost vlašských ořechů. Tato neblahá příhoda měla nedozírné následky i pro samotnou přírodu, protože v zasažené lokalitě bylo zraněno nebo zabito mnoho ptactva.

1876

Hledání uhlí

„Uhelné ložisko objeveno v obcích Brzici (okr. kralodvorský) a v Chlístově (okres novoměstský n. M.). Ložisko je velmi značné, jak konstatovala i ohledací komise horního úřadu na Horách Kutných. Veškeré okolnosti jsou hornickému podniku v oné krajině příznivy.⁵⁹“

1877

Založení SDH v Brzicích

Sbor dobrovolných hasičů v Brzicích byl založen roku 1877⁶⁰. K sepsání stanov sboru došlo až v roce 1880⁶¹, samostatná činnost se tedy počítá od 19. září 1880. Stanovy se řídily řádem požárové policie z roku 1876, který mimo jiné upravoval povinnosti obce nad 50 popisných čísel zřídit sbor bez vybavení a obce nad 100 popisných čísel požární sbor se stříkačkou a ponocným. Hlavní zásady tohoto řádu platily až do konce roku 1941, kdy byly zrušeny, a byl vydán řád nový, ten ukládal starostům obcí povinnost zřizovat dobrovolné hasičské sbory a

---

⁵⁸ Národní listy, Praha 13. května 1869.

⁵⁹ Národní listy, Praha 7. září 1876.

⁶⁰ <http://www.brzice.cz/sdh-brzice/historie>.

⁶¹ M. B. Hornof, Pod praporem hasičským. V upomínku na jedenáctý sjezd župní hasičské jednoty Chrudimské v Holicích vydal sbor dobrovolných hasičů v Holicích, Hradec Králové 1890.

poskytovat jim plnou pomoc. Do župního svazku byl sbor přijat až po 6 letech⁶². U něj byli také členové sboru pojištěni.

7. února 1895 byla svolána schůze, na které se jednalo o zřízení stejnokrojů pro sbor. Ten však nedisponoval dostatkem finančních prostředků, proto podal žádost na obecní zastupitelstvo, které se rozhodlo zálohu na tento účel vyplatit s podmínkou, že dluh bude do roka splacen. Další schůze se konala 25. března 1895, a na té se usneslo stejnokroje pořídit, 31. března 1895 pak byla zaplacen první splátka ve výši 2 zlatých. V létě toho roku museli hasiči vyrazit k rolníkovi Jiráskovi, který v nepřičetnosti zapálil svoji živnost⁶³.

24. dubna 1897 byla při požáru mlýna ve Žďáru poprvé použita ruční stříkačka, tzv. hydrofon, který byl sborem využíván až do pořízení dvoukolové stříkačky od firmy Stratílek. Ta byla předána 11. listopadu 1934 a poprvé se zapojila do hašení 3. března následujícího roku. Do té doby sbor zasahoval několikrát v obci, ale o mnoho více zasahoval v blízkém okolí, např. 1. listopadu 1901 v Mezilečí u A. Rejdáka⁶⁴.

Sbor pořádal každoročně hasičské plesy, které byly hojně navštěvované a v okolí velmi vyhlášené. Pravděpodobně první z nich se v Brzicích konal 6. ledna 1894 a dle poznámky v pamětní knize se prý náramně vydařil. Výnos z nich si však většinou sbor nenechal a využil ve prospěch nějaké dobročinné akce. Samozřejmostí byla zejm. podpora Ústřední matice školské, např. počátkem roku 1898 brzičtí hudebníci zaslali z matičního valčíku, který se uskutečnil v rámci hasičského plesu v Hoříčkách, 2 zl. na splátku II. diplomu obce Brzice⁶⁵. Tradice hasičských plesů trvala až do roku 2006, kdy se uskutečnil poslední ples v hostinci u Žďárských. Od následujícího roku z důvodu nedostatku odpovídajících prostor sbor organizuje alespoň posezení s živou hudbou v budově bývalé školy. Kolem roku 1900 byla postavena hasičská zbrojnice, jež slouží dodnes. Od 1. ledna 1912 je navíc sepisována pamětní kniha sboru.

V letech 1914-1918 není v pamětní knize sepsán jediný záznam z činnosti hasičů. Ze zápisu v obecní kronice víme, že hned na počátku 1. světové války narukovali všichni mladí muži. V průběhu dalších let pak rukovali další, takže ve vesnici zbyli pouze starci, chlapci a váleční invalidé. Z fronty se nakonec nevrátilo 11 místních mužů.

Po šestileté odmlce se v knize objevil další zápis, a to 2. května 1920, kdy bylo popsáno praktické cvičení se strojem, pochody a zkouškami hadic za účasti 21 členů. 2. března 1924 sbor bojoval s ohněm u Josefa Čapka v čp. 71, kde byly zničeny všechny hospodářské budovy a veškeré náradí. Vrcholem činnosti se stal župní hasičský sjezd, který se v Brzicích uskutečnil 10. června 1928. Sbor byl též spolupořadatelem slavnostního odhalení pomníku padlým v 1. světové válce. V roce 1932 postihla sbor velká ztráta, protože zemřel bývalý velitel a čestný člen Josef Čapek, který se o sbor zasloužil velkou měrou.

Pocity a prožitky, které do pamětní knihy zapsal během německé okupace jednatel sboru František Žďárský⁶⁶:

---

⁶² Župní hasičská jednota severovýchodních Čech se sídlem v Jaroměři.

⁶³ Obnova, Hradec Králové 9. srpna 1895.

⁶⁴ Národní politika, Praha 3. listopadu 1901.

⁶⁵ Národní listy, Praha 14. ledna 1898.

⁶⁶ <http://www.brzice.cz/sdh-brzice/historie>.

„Rok 1938 zastihl hasičstvo připraveno brániti a hájiti republiku. Vrcholí branná příprava hasičských sborů, výzbroj, výstroj i výcvik, přizpůsobený hromadným potřebám státu. Nedošlo k boji. Na podzim toho roku je vyhnáno téměř milión Čechů z pohraničních částí Čech, Moravy, Slezska a Slovenska. Vlast potupená a ponížená volá o pomoc, a její hlas zaniká v třeskotu zbraní. Rok 1938 znamená konec samostatnosti československé. Německá vlna se valí, aby zadusila vše české. Němci vyhlásují vyhlazovací boj proti slovanským národům. Tímto rokem začíná pro hasičstvo veliké historické období. Byla vyhlášena tzv. druhá republika. Sbory poznaly nebezpečí, znaly ale i svůj význam pro bezpečnost měst a obcí. Bratři stáli věrně a poctivě i v dobách nejtěžších. Nezradili, vytrvali! Pevně semknuti druh vedle druhá stáli na svých místech ve chvílích zvýšeného nebezpečí pro vlast a národ.

Pak přišel 15. březen 1939, kdy za mlhavého deštivého rána prvně nacistická bota vkročila do naší vlasti. Byl to hrozný den pro každého z nás, ale co nás čeká, to jsme dosud nevěděli. Veliké organizace celostátní a celonárodní jsou rozpuštěny a práce jejich znemožňována, až znemožněna úplně. Jen hasičstvo odolávalo. Dávno by je Němci také rozpustili, kdyby požární nebezpečí v době válečné nebylo tak veliké. Šlo o to co nejvíce vydržet, organizačně pracovat, sdružovat a zachraňovat české lidi a připravovat se na rozhodující okamžiky. V tom tkví význam hasičských sborů.

Hasiči zůstávají jedinou složkou ryze českou a národní, jež může český lid sdružovat. Ve sborech mohlo se klidně vydechnout a nabrat síly k novému životu. Nucený vstup mladých do hasičských řad byl jediným dobrým skutkem našich tzv. ochránců, ale nebylo toho ani třeba, neboť naši hoši sami shledali, kam patří a kde je jejich místo v nynější těžké době. Hasičské sbory sdružovaly ve svých řadách české lidi, kteří se tu mohli scházet, mohli se radit, vzájemně se utěšovat, posilovat a šířit vzájemné bratrství do celého okolí. Nebylo tu udavačů ani zrádců. Ale veřejný život byl úplně ochrnut. Spolky založené pod patronací Němců a jejich pomahačů zůstaly českým lidem cizí, i když je vedli lidé česky mluvící. V obcích zůstávaly jediné hasičské sbory, posvěcené krásnou tradicí let minulých. Proto ta důvěra českých lidí ke sborům, jež se pak projevila spontánním způsobem v době revoluční. Sbory stojí a plní své poslání - pomáhaly, zachraňovaly majetek a životy svých spoluobčanů, od svého založení i nyní pomáhají zachraňovat celou podstatu národa. Čím větší útisk Němců, tím větší odpor proti nim.

Okupanti brzy poznali, že hasičstvo s dosavadními činovníky je nebezpečné politicky, a proto chtěli organizaci zneškodnit tím, že rozvrátí jeho organizační síť. Důkazů proti hasičům přibývalo. Hromadily se zprávy o jejich odbojové a ilegální činnosti. Německá pěst zasahuje. Hasiči jsou sice vězněni, zatýkáni a popravováni již od prvního vstupu Němců do republiky, ale zatím to jsou jen jednotlivci. Přibývá jich a perzekuce vrcholí v hromadné zatýkání, když bylo zjištěno, že hasičstvo jako celek pracuje v ilegálním hnutí. Celé stovky hasičských činovníků i členů plní koncentrační tábory. Přibývá poprav. Němci se domnívali, že hasiči zbavení svých vedoucích budou bezmocní. Hasičské heslo „Na pomoc“ však žilo dál. Ve sborech i vyšších organizačních složkách bylo tolik pracovníků, že odchod jednotlivců sice na čas práci ochromil, ale neznenemožnil ji.

Rok 1944. Smutný rok. Znamená vrchol nacistického útisku v řadách hasičských a zároveň vyvrcholení příprav k osvobození národa. I hasiči jsou zapojeni do revolučních příprav. Slovenské povstání zvedlo hlavy a chuť do boje s nenáviděným režimem nacistickým. Je podzim, fronta se blíží, nové totální nasazení do práce na zákopy. Silniční překážky se budují i u nás. Proudí uprchlíků prchají po našich silnicích.

Rok 1945. Odpor se stupňuje v otevřený boj. Záleží jen na čase, neboť všichni hasiči jsou připraveni. Motorová vozidla sboru jsou připravena jako nikdy předtím, též zásoby benzínu. Co však je nejdůležitější! Ve sborech jsou bratři, kteří jsou ochotni položit i život na oltář vlasti. Čeho se nedostává, to jsou zbraně.

5. květen – den, na který jsme čekali po celých šest let, nastává. Přišel den, kdy jsme se částečně dostali k moci. Z rozhlasu se ozvala výzva Svazu československého hasičstva, který vyzval sbory k boji. I hasičskou krví se barvily barikády, dlažba měst i cesty a návsi venkovských obcí. Řadu dní stáli hasiči v boji. Spojenecké armády, která nám přispěchaly na pomoc, dokončily dílo, které jsme my začali a pomohly nám zdolat krvelačnou nacistickou mašinérii. Čest památce těm, kteří padli za vlast a naše příští pokolení!“

Na počátku 50. let se udály změny týkající se vedení správy hasičských sborů. Dle zákona č. 62/1950 Sb., o ochraně před požáry a jinými živelnými pohromami převzala vedení požární ochrany do svých rukou Státní lidová správa a dobrovolní hasiči, též i profesionální hasiči byli přímo podřízeni národním výborům. Tímto zákonem byl v celém státě organizován boj proti požárům (1949-1953 místní jednota Čs. svazu hasičstva Brzice). Rozhodnutím Národní fronty byla navíc zrušena činnost samaritánské služby u hasičů a zdravotní záchrannou činnost zcela převzal ČsČK.

18. ledna 1951 byl vydán dekret, kdy se tímto hasičská organizace stala dobrovolnou organizací, a to v rozsahu celostátního významu ve smyslu zákona č. 62/1951 Sb. Tyto změny dovršila první celostátní konference konaná 15. a 16. března 1952 v Praze.

Dalším významným mezníkem byl rok 1953, kdy Národní shromáždění schválilo zákon č. 35/1953 Sb., o státním požárním dozoru a požární ochraně. Na tento zákon navazovalo vládní nařízení č. 95/1953 Sb., o reorganizaci státního požárního dozoru a požární ochrany, vydané 27. listopadu 1953. Tímto byl Svaz československého hasičstva přejmenován na Československý svaz požární ochrany. Hasičské sbory byly též přejmenovány na Místní jednoty Československého svazu požární ochrany nebo také MJČSPO. Zanikli nám hasiči a místo nich se zrodili požárníci (od 1953 místní jednota Čs. svazu požární ochrany)⁶⁷.

V dalších desetiletích nezaznamenal brzický požární sbor významné změny. Každoročně se volil nový výbor ČSPO v Brzicích, který musel být schválen výborem Národní fronty. Brzičtí požárníci každoročně pořádali plesy, pout'ové a posvícenecké zábavy, oslavy MDŽ. Podíleli se na jarních úklidech obce a přispívali též svou prací k obnově budov, cest a dalších objektů, které jsou s Brzicemi spjaty. Jako správní požárníci se věnovali během roku výcvikům, které měly velký význam pro včasný zásah při požárech, ke kterým byli požárníci voláni, pokud vypukly v blízkosti obce nebo přímo v ní. Samozřejmě byly žňové hlídky, preventivní požární kontroly, různé přednášky a vzdělávání v duchu socialistického zřízení.

Na přelomu let 1989-1990 došlo ke změnám politického systému a nastal demokratizační proces, který se promítl rovněž do činností na úseku požární ochrany i do činností brzického dobrovolného sboru. 2. června 1990 se v Jesenici u Prahy na plenárním zasedání Ústředního výboru Svazu požární ochrany ČR (SPO ČR), které bylo rozšířeno o delegáty jednotlivých okresů, přejmenoval Svaz požární ochrany ČR na Sdružení hasičů Čech, Moravy a Slezska a základní organizace SPO dostává nový název – Sbor dobrovolných hasičů. A tak z požárníků byli opět hasiči. V té době měl brzický sbor 53 členů, z toho 6 žen. Na výroční schůzi 11.

---

⁶⁷ <http://www.brzice.cz/sdh-brzice/historie>.

ledna 1991 Jan Falta z OV SPO informoval sbor o závěru celostátního sjezdu z 2. prosince 1990. Bylo schváleno, že hasičské sbory budou patřit pod obecní úřady. Vozidla, stroje a hadice uhradí OV hasičů, ostatní provoz hradí příslušný obecní úřad.

Změna nastala také v hasičském vybavení, protože Okresní sdružení Náchod přidělilo sboru přenosnou motorovou stříkačku PS 12. Přesto sbor nezanevřel na tu předchozí a v letech 2000-2004 ji postupně zrekonstruoval, aby se stala jeho hrdou chloubou při různých výstavách či výročních akcích.

12. července 1997 se uskutečnila oslava k příležitosti 120. výročí založení Sboru dobrovolných hasičů v Brzicích, 4. srpna 2007 ke 130. výročí založení sboru a 28. července 2012 pak ke 135. výročí vzniku místních hasičů. Tato trojice akcí se konala na obecní návsi za přítomnosti stovek návštěvníků, pro něž byl připraven bohatý kulturní program.

Na výroční valné hromadě konané 2. prosince 2000 delegát OV Náchod Teichmann osobně poděkoval brzickým hasičům, kteří se zúčastnili pomoci při povodni v Jaroměři, a připomněl své velké díky těm členům, kteří pracují ve sboru dobrovolně bez honoráře⁶⁸.

Požáry se obci nevyhýbají ani dnes. 30. října 2011 došlo k rozsáhlému požáru stodoly, ale jejího hašení se zúčastnili profesionální hasiči z Náchoda a Jaroměře a dobrovolní hasiči z Hoříček, Hajnice a Jaroměře.

1877

Oslava narozenin a zlaté svatby

„Zlatou svatbu slavil v den svých narozenin dne 11. t. m. p. Frant. Prokeš, učitel na odpočinku v Brzici se svou manželkou. Týž jest 79 roků stár a již 58 roků učitelem.“⁶⁹

1880

Sebevražda nešťastníkova

„Utopili se. Dne 13. t. m. vytáhli z mlýnské nádržky v Trutnově mrtvolu 46 roků starého dělníka Jos. Rössla z Harcova. V neděli před tím byla zemřela jeho žena po porodu mrtvého děcka. Po rodičích zbyly zde čtyři děti, z kterých jsou tři nedospělé.“⁷⁰

1881

Stavba brzické školy

Brzické děti původně spadaly pod farní školu v Hoříčkách. Poté navštěvovaly prorubskou školu, která byla nejprve česká a později německá. Na počátku 19. století chodil do Brzic

⁶⁸ <http://www.brzice.cz/sdh-brzice/historie>.

⁶⁹ Národní listy, Praha 20. července 1877.

⁷⁰ Pražský denník, Praha 21. dubna 1880.

učitelský pomocník, který vyučoval česky v obecním domku čp. 21, který sloužil jako pazderna (od roku 1829).⁷¹ Do roku 1844 byly vedeny úřední knihy a matrika v němčině. Roku 1873 bylo vyhlášeno řízení na obsazení místa brzického učitele, jež bylo spojené s požíváním zahrady o rozloze 119 čtverečních sáhů, s ročním služným 399 zl. 28 kr. a naturálním bytem⁷². V roce 1875 bylo povoleno rozšíření zdejší obecné školy o druhou třídu a díky tomu byl k 1. lednu 1876 hledán nový podučitel⁷³.

Teprve roku 1881 byla postavena nová školní budova, na kterou věnoval císař František Josef I. 200 zl.⁷⁴ Roku 1890, kdy byl hledán nový řídící učitel, činilo jeho služné 400 zl.⁷⁵, k tomu byl již ode dávna připočítáván funkční plat 100 zl. a byt⁷⁶. V roce 1921 byla zdejší dvojtřídku redukována na jednotřídku⁷⁷ a již následujícího roku byl hledán její nový správce. V roce 1961 byl ustaven při zdejší ZDŠ kroužek včelařů, jehož 9 členů mělo 3 vlastní úly osazené včelami a veškeré včelařské potřeby, a to jen díky MNV a českoskalické organizaci Svazu včelařů⁷⁸.

V Brzicích se vyučovalo až do roku 1976, kdy došlo k postupnému rušení jednotřídek, kterému neunikla ani brzická škola. V roce uzavření školu navštěvovalo 15 žáků z Brzic, Prorub a okolních osad, kteří od následujícího školního roku dojížděli do školy v Chvalkovicích. V současné době sídlí v budově bývalé školy obecní úřad.

1884

Pronájem mlýna ve Žďáru

„Pronájem mlýna se stálou vodou na potoku tak zvaném Černém, ležícího při obcích Chvalkovicích a Brzici u České Skalice, zvaný mlýn ve Žďáře. – Mlýn tento má jedno americké a jedno obyčejné složení, jeden kuželovitý špicovník, jeden holendr na kroupy, pilu o jednom plechu a stoupy na děláni třísla smrkového. Ku mlýnu přináleží 9 měřic dobrých luk a 13 měřic orných polí, mnoho stromů ovocných, vše kolem mlýna. Písemné přihlášky s přiloženou poštovní známkou přijímá a zodpoví do 15. července t. r. majitel Jan Vavřina, mlynář v Risenburku, pošta Česká Skalice.

9519⁷⁹“

1885

Výstavba kamenného kříže v Běluni

⁷¹ Národní listy, Praha 14. listopadu 1916.

⁷² Národní listy, Praha 10. dubna 1873.

⁷³ Pražský denník, Praha 6. srpna 1875.

⁷⁴ Pražský denník, Praha 8. června 1882.

⁷⁵ Národní politika, Praha 15. července 1890.

⁷⁶ Pražský denník. Příloha Pražských novin, Praha 28. září 1883.

⁷⁷ Štít, Hradec Králové 22. listopadu 1923.

⁷⁸ Pochodeň, Hradec Králové 28. ledna 1962.

⁷⁹ Národní politika, Praha 5. července 1884.

Původní kamenný kříž byl vystavěn Josefem Mahrlem v roce 1885. I s podstavcem byl vysoký 4 m a nahoře měl litou pozlacenou sochu Ježíše Krista. Na střední části podstavce byl umístěn nápis: „Kterýž zamiloval si nás a umyl nás svou krví od hříchů našich“ a na spodní části podstavce byl text: „Pochválen buď Ježíš Kristus“. Z kříže se do současnosti dochoval pouze podstavec ve značně poničeném stavu. V roce 2015 byl díky D. Šulcové opraven dochovaný podstavec kříže a vystavěn nový kovový kříž s Ježíšem Kristem. Vpředu na něm nalezneme kovovou desku s nápisem: „POCHVÁLEN BUĎ JEŽÍŠ KRISTUS KTERÝŽ ZAMILOVAL SI NÁS A UMYL SVOU KRVÍ OD HŘÍCHŮ NAŠICH“, vzadu je text: „Errichtet von Josef Mahrle. 18 19/VII 85. OBNOVENO 2015. 1.VI. D.Š.“

1886

Stav místního školství

Jak vypadalo tehdejší školství je popsáno v knize od J. K. Hrašeho⁸⁰:

„Brzice.

Přišk. obce a osady: Brzice, Žďár, Hác, Harcov, Grunt. Děti 83. chl. 42, d. 41. Obyv. 732. Daň 1670 zl. 58 kr. Tř. 2. Tř. služ. IV. Škola jest zde od r. 1829. Budova šk. postavena r. 1881. za 11414 zl. 85 kr. s podporou 2500 zl. Šk. zahrádka má 220 m². Fara ve Chvalkovicích a vikar. úř. v Č. Skalici.

Místní školní rada.

Jos. Čapek, předseda, Adolf Žďárský, místopředseda, P. Fr. Kazda, farář a katecheta, Frant. Fučík, říd. učitel, Jan Žďárský, školdozorce, Ant. Čapek, Jos. Vávra. Náhradníci: Ad. Žďárský, Josef Hofman.

Sbor učitelský.

Frant. Fučík, říd. uč., nar. 10. IV. 1856 v Stračově, okr. Nechanického, studoval na real. šk. v Hradci Kr. od 1869-72, na uč. úst. v Hradci Kr. od 1872-76. Vysv. dosp. tamtéž 12. VII. 1876 č. 11. a vysv. způs. 30. X. 1878 č. 8. též v Hradci Kr. Poduč. od 1. IX. 1876 - 30. IV. 1879 v Hoříčkách. Dekr. c. k. zem. šk. r. 7. VIII. 1876 č. 16148. Učit. na Hoříčkách od 1. V. 1879 - 31. VIII. 1883. Dekr. c. k. zem. šk. rady 4. IV. 1879 č. 3819. Říd. uč. od 1. IX. 1883 v Brzicích. Dekr. c. k. zem. šk. rady 5. I. 1884 č. 41347. Služné 400 zl. Funk. plat 100 zl. Služ. příd. 40 zl. 18. X. 1884 č. 25381.

P. Frant. Kazda, farář, katecheta.

Josef Meisner, poduč. nar. 8. VI. 1863 v Kutné Hoře, studoval na real. šk. tamtéž, na uč. úst. v Hoře Kutné od 1880-84. Vysv. dosp. 25. VI. 1884 č. 26. tamtéž. Poduč. od 1. IX. 1884 v Brzicích. Dekr. c. k. okr. šk. rady 4. VIII. 1884 č. 1358. Služné 350 zl.

Hana Kubelková, ind. Učit. Viz Hoříčky. Remunerace 48 zl.“

---

⁸⁰ Jan K. Hraše, České školství obecné na Broumovsku, Novo-Městsku a Trutnovsku, Nové Město nad Metují 1887.

1888

Problém běluňských školáků

„K boji o české školy. Zmínili jsme se před časem o nesrovnalostech v české obci Běluni v Královodvorsku, jejíž děti chodí do německé školy v Prorubech. Běluň, čítající 18 čísel, posíláti musí děti své do Prorub, půl hodiny cesty vzdálených, tak že v zimě nemohou dítky pro neschůdnost cesty školu 7-8 neděl navštěvovati. Občané běluňští zadali tedy žádost za přiškolení do české obce Brzice, kamž je po veřejné vozové cestě, v zimě i v letě schůdné – 20 minut daleko. Žádost jejich dospěla tak daleko, že mělo býti zavedeno řízení kommissionelní. Ale – poplach v Israeli! Pověstný kralodvorský zuřivec Mandl a Schulvereinem podporovaný učitel prorubský Leiske napjali síly, aby záležitost tu zmařili. Mandl jezdil do Běluně, rozdával peníze, kalmuk na kabáty a pod. i dovedl toho, že několik občanů skutečně podepsalo žádost, aby kommise vyslána nebyla a aby dřívější žádost za odškolení vůbec byla anullována. Aby lehkověrné občany tím spíše získal, deponoval Mandl u obecního radního v Běluni spořitelní knížku na 800 zl. znějící na jméno okr. starosty p. Seliska a slíbil částku tu dáti Běluni náhradou pro případ, že by na stavbu školy v Prorubech přispívati musili. Opakujeme, že – slíbil. Oč se vlastně Mandlovi jedná? O to, aby děti z Běluně nebyly utrakvistické a jen uměle za německou udržované škole v Prorubech, čímž by v tamní škole bylo nad polovičku Čechů a škola vydána by byla »nebezpečí« - zčeštění! Uvědomějí občané Běluně podali o řádění Mandlově oznámení c. k. zemské školní radě i doufají, že tato po právu věc dá vyšetřiti a spravedlivě rozhodne.⁸¹“

1888

Otázka nové školní budovy v Prorubech

„Pod jakými výminkami podporuje školy Schulverein. Obec Proruby v okresu královédvorském, ve kteréž dosud je škola německá, navštěvovaná většinou českých dítek, míní stavěti novou školu. Prostřednictvím pověstného Mandla domáhá se obec půjčky 2000 zl. u - Schulverein. Pohlaváři toho spolku chtějí peníze půjčiti bez úroků na tak dlouho, dokud bude škola německou; jakmile by se stala českou, byla by obec povinna peníze složiti. Obecní zastupitelstvo míní k tomu přistoupiti⁸².“

1890

Zemřel Josef Mahrle

Narodil se 30. ledna 1817 do rodiny běluňského mlynáře. Po absolvování obecné školy zamířil do Prahy, kde se vyučil kovorytce. Poté pracoval ve Vídni, odkud odešel do Hradce Králové, kde založil vlastní dílnu. Tak se mohl často vracet do svého milovaného rodiště. Jeho zájem o Běluň je potvrzen tím, že v roce 1884 věnoval zdejší obci novou zvonici se zvonem a o rok později zde nechal vystavět kamenný kříž. Zemřel v roce 1890. Jeho mladší

⁸¹ Národní listy, Praha 6. června 1888.

⁸² Národní listy, Praha 11. září 1888.

bratr Vincenc (Čeněk), který se dal na dráhu tiskaře, nechal na počest své rodiny vystavět v Běluni kapli, k jejímuž vysvěcení došlo 2. září 1904.

1893

Útok na místního učitele

„Došel si na pana učitele. Z Nového Města n. M. se píše: Správce školy v Brzicích potrestal žákyni první třídy přesazením v postranní lavici proto, že byla velice nepokojnou. S tím nebyl ale spokojen otec její, v Brzicích usazený Jakub Kriegler, i „došel si na pana řídícího“, jehož chtěl o trestání poučovati. Vedl si při tom tak „slušně“, že jej řídící učitel musil udati pro překážení v úředním výkonu. Následkem toho odsouzen Jakub Kriegler na 2 dny do vězení. Rozhodnutí to setkalo se v Brzicích s všeobecným souhlasem.“⁸³

1894

Nález uhlí v Harcově

„Nové doly uhelné? Jak se z míst interesovaných sděluje, kope se již přes osm neděl v Harcově u Chvalkovic za tou příčinou, aby nalezeno bylo ložisko uhlí. V poslední době objevena skutečně vrstva 25 cm silná. Podnikatelé pp. Demuth a Dlabola, majitelé bělidla ve Chvalkovicích, doufají ve šťastný výsledek, jenž byl by Harcovu a okolí skutečně velikým dobrodiním.“⁸⁴

1896

Čestná členství řídícího učitele Kodyma

„Osobní. Hospodářsko-čtenářská beseda v Litoboři a zábavní a vzdělávací spolek „Vlastimil“ v Brzicích jmenovaly říd. učitele p. F. V. Kodyma v Brzicích svým čestným členem pro zásluhy, jichž si získal o založení jejich a knihovny spolkové.“⁸⁵

1896

Velké neštěstí

„Čtyři osoby usmrceny při bouři. Veliké neštěstí stalo se dne 26. t. m. v obci Brzicích u České Skalice. Toho dne, ve středu, snesla se nad okolím k večeru prudká bouře provázená větrem a deštěm. Lidé na poli pracující utíkali do vsi a schovávali se, kde mohli. Tak schovali se i do hlídačské boudy ve stromořadí tzv. „Koutecké rokle“ někteří dělníci, a to stalo se jim osudným. V několika vteřinách uhodil do boudy blesk a zasáhl v ní uschované i zapálil ji. Účinek byl hrozný. Čtyři osoby ihned zabity ohořely k nepoznání, dvě pak raněny velmi těžce,

---

⁸³ Národní politika, Praha 22. června 1893.

⁸⁴ Národní politika, Praha 14. října 1894.

⁸⁵ Národní listy, Praha 22. února 1896.

takže jedna z nich ihned svátostmi umírajících zaopatřena byla a sotva při životě bude zachována. Zabítí, na něž je opravdu hrozný pohled, jsou: Josef Kadaník, vdovec a otec šesti nezaopatřených dětí, Karel Hofman, domkář, Karolina Jirásková, žena zedníka a Kateřina Vlčková, svobodná dělnice. Žena obuvníka Františka Zárubová zraněna je těžce, rovněž Františka Jirásková. Místo neštěstí jest stále navštěvováno četným lidem z okolí a celá událost způsobila všude rozruch neobyčejný. Pohřeb nešťastných konal se včera v pátek.⁸⁶“

„Sedm obětí blesku. Koncem měsíce srpna usmrceno bylo v obci Brzicích okresu českoskalického několik lidí. Téhož dne totiž snesla se nad lesy a poli těžce obce bouřlivá mračna, z nichž lila se voda skutečnými proudy a hrom burácel strašlivě, tak že lid na polích pracující do vesnice utíkal. Několik pracujících uschovalo se do hlídačské boudy v malebné třešňové »Koutecké rokli« a tato záchrana stala se jim osudnou. Za několik vtěrin uhodil hrom do boudy, zabil okamžitě čtyři lidi a boudu zapálil, tak že zabítí byli nalezeni jako zuhelnatělé mrtvoly. Byli to: Jos. Kadaník, J. Hofman z Brzic, Kateřina Vlčková a Františka Jirásková. Tři ženské se zachránily a sice jedna bez pohromy a dvě těžce popálené, jelikož byly omráčeny a po nějaký čas v bořící boudě zůstaly než k sobě přišly. Z těch Fr. Jirásková, vdova, brzy zemřela, stavši se tak pátou obětí hromu. Marie Zárubová, žena obuvníka, předčasně porodila mrtvé dítě jako oběť šestou, sama pak v krutých bolestech od té doby s postele vůbec nevstala. Ve dnech posledních nastalo dle »Pr. Nov.« zhoršení takové, že těžce nemocná byla zaopatřena i bude nepochybně sedmou obětí hrozného neštěstí, o kterémž dlouho a dlouho bude se vypravovati v místě i v okolí.⁸⁷“

1897

Požár ve žďárském mlýně

„V Brzici u Č. Skalice v noci ze soboty na neděli vypukl z neznámé příčiny oheň v pile mlýna, náležejícího panu J. Vavřenovi (v oddílu Žďár nazvaném) a celá budova byla zničena. Majitel jest pojištěn.⁸⁸“

1898

Zřízení hřbitova v Brzicích

Hřbitov i hřbitovní kaple byly postaveny v roce 1898. Původně měl hřbitov stát na Žďárkově poli u silnice na pravé straně ve směru od vesnice proti cestě, která vede od Kunových k silnici. Majitel nechtěl pozemek prodat z tohoto důvodu. Dle starých pověr je prý vždy první pohřben na novém hřbitově někdo z rodiny, nebo blízký příbuzný majitele pozemku. Obecní rada tedy rozhodla postavit hřbitov na obecním pozemku. Jaké však bylo překvapení občanů, když se zde splnila pověřčivá předpověď a prvním zemřelým a pohřbeným na novém hřbitově byl obecní žebrák zvaný Doleník. To zalichotilo Žďárkovi, který pak jeho zákrok často přetřásal. Proti stavbě hřbitova byla velká opozice některých vlivných místních občanů. Teprve komise c. k. hejtmanství v Novém Městě nad Metují spor rozřešila a stavbu povolila.

⁸⁶ Národní politika, Praha 29. srpna 1896.

⁸⁷ Národní listy, Praha 19. prosince 1896.

⁸⁸ Národní politika, Praha 30. dubna 1897.

1899

Krádež medu

„Zašli na med. Pěstители včel, starostovi v Prorubi u Hoříček vybrali neznámí pachatele minulých dnů z nejsilnějších oulů veškeren med v ceně nejméně 50 zl. a způsobili tím mimo to i škodu, že roje vybrané zajdou.“⁸⁹“

20. století	
Období	Událost
1905	Prodej harcovského hostince se 4 korci pozemků ⁹⁰ .
21. ledna 1906	Obuví a šatstvem poděleno 16 chudých dětí z Běluně a Harcova, které navštěvovaly českou školu v Brzicích ⁹¹ .
1907	Založení odboru Národní jednoty severočeské v Prorubech ⁹² .
1910	České Proruby měly 121 obyvatel. Brzická osada Grund zahrnovala 1 dům a 8 obyvatel, Harcov 2 domy a 13 obyvatel a Žďár 5 domů a 21 obyvatel ⁹³ .
1912	Na prorubském hřbitově vystavěn kamenný kříž.
1914	Dražba poloviny chalupnické živnosti čp. 60 v Brzicích v odhadní hodnotě 1883 korun ⁹⁴ . K opakované dražbě došlo v příštím roce, kdy činil odhad s pozemky 6322 korun ⁹⁵ .
1914-1918	1. světová válka si vyžádala životy 11 brzických mužů, ale někteří na frontu povolání muži se nevrátili ani do Prorub (Wenzel Balzer, 1879-1914 ⁹⁶ ; Josef Gottvald, 1881-1914; Anton Kühn, 1884-1915 ⁹⁷ ; Eduard Stollín, 1891-1916 ⁹⁸).
1917	Vrchní správce revíru prince Schaumburg-Lippe Ewald Kubelka z Prorub obdržel od císaře zlatý záslužný kříž s korunou ⁹⁹ .
6. ledna 1920	MUDr. Kašpar Rosa jmenován čestným občanem obcí Hoříček, Brzic a Litoboře za zásluhy v léčení a 50letou lékařskou činností.
27. března 1921	Místní odbor Národní jednoty severočeské sehrál Hrdého veselohru „Národní slavnost“, přičemž téměř všichni herci vystoupili na prkna jeviště poprvé v životě.
1923	Komise ve věci výstavby silnice z Vyhnánova přes Běluň do Brzic.

⁸⁹ Ratibor, Hradec Králové 18. března 1899.

⁹⁰ Národní listy, Praha 7. června 1905.

⁹¹ Obnova, Hradec Králové 1. února 1906.

⁹² Národní listy, Praha 27. července 1907.

⁹³ Seznam míst v království Českém. Sestaven na základě úředních dat k rozkazu c. k. místodržitelství, Praha 1913.

⁹⁴ Národní politika, Praha 17. listopadu 1914.

⁹⁵ Národní listy, Praha 30. srpna 1915.

⁹⁶ Verlustliste ausgegeben am. Nr. 162, Wien 16. dubna 1915.

⁹⁷ Verlustliste ausgegeben am. Nr. 320, Wien 22. listopadu 1915.

⁹⁸ Verlustliste ausgegeben am. Nr. 512, Wien 25. září 1916.

⁹⁹ Deutsche Zeitung Bohemia, Praha 1. srpna 1917.

	Mniškovou katastrofou úplně zničeno 376 ha revíru Komárov-Proruby, patřícímu městu Jaroměř.
9. února 1923	V Prorubech zemřel Rudolf K. Leiske, vyměřovací komisař u Mapového archivu v Praze ¹⁰⁰ .
15. července 1923	V panském lese nedaleko Prorub zničil požár velké množství pokáceného dřeva.
1926	Město Jaroměř žádá o přiděl lesního komplexu Proruby od velkostatku prince Schaumburg-Lippeho v Náchodě.
1. listopadu 1926	V Prorubech zemřel vrchní lesní správce Evald Kubelka.
11. června 1927	Bouře s krupobitím zničila velkou část úrody, padaly kusy ledu až 7 dkg těžké.
1928	1. menšinová národní slavnost v Pichově hostinci a zahradní restauraci v Prorubech.
26. srpna 1928	Zástupci města Jaroměře slavnostně přejali do majetku obce lesní revír Komárov-Proruby. V zahradě byli účastníci přivítáni starostou obce Prorub a za NJS promluvil Václav Št. Brušák, ředitel Občanské záložny v Jaroměři. Zájezd byl ukončen zahradním koncertem.
1929	Oprava střech hájovny a myslivny v Prorubech.
4. července 1929	Vichřice ničila střechy místních domů, na jižní straně obce místy, kde šly v lese nejsilnější větrné proudy, nezůstal stát jediný strom.
10. července 1929	V Prorubech zemřel v 74 letech Josef Leiske, vrchní komisař finanční stráže 1. třídy ve výslužbě ¹⁰¹ .
1930	V Prorubech zřídil a přestavěl odbor Národní jednoty severočeské jeviště, jež bylo umístěno v hostinci Jana Picha. Na nových „prknech“ byla sehraána první hra „Hřích lesního Křikavy“ 25. prosince téhož roku. Při menšinové české škole v Prorubech zřízena mateřská školka.
1. ledna 1930	Proruby začaly spadat pod nově vzniklý evangelický farní sbor ve Dvoře Králové nad Labem.
11. ledna 1931	Obecní zastupitelstvo rozhodlo o zřízení telefonu. Stalo se tak na přání okresního úřadu v Náchodě.
1932	Městem Jaroměří schválen náklad na oplocení lesní školky v Prorubech a pořízení instalace vodovodu pro myslivnu. Město Jaroměř se rozhodlo kvůli velkému nákladu nepožítovat telefon pro

¹⁰⁰ Reichenberger Zeitung. Tagblatt für das deutsche Volk in Böhmen, Liberec 11. února 1923.

¹⁰¹ Reichenberger Zeitung. Tagblatt für das deutsche Volk in Böhmen, Liberec 16. července 1929.

	městský lesní úřad v Prorubech.
27. března 1932	Zájezd josefovského odboru Národní jednoty severočeské do Prorub.
29. května 1932	Okrskové veřejné sokolské cvičení v Brzicích ¹⁰² .
1933	Město Jaroměř požadovalo po obcích, které používaly jeho lesní cesty na Prorubech, aby přispěly na její opravu. Oprava střechy hájovny v Prorubech.
11. listopadu 1934	Pro SDH pořízena dvoukolová stříkačka značky Stratflek.
1935	Jaroměřské městské zastupitelstvo se rozhodlo prodat prorubskou myslivnu za 50 000 Kč okrsku Národní jednoty severočeské, aby ji využil k bytovým účelům a tím udržel české lidi v této obci.
3. března 1935	Požár domku v Brzicích.
8. září 1935	Sokolská slavnost v Prorubech, kterou uspořádaly sokolská bratrstva VIII. a IV. okrsku sokolské župy Podkrkonošské-Jiráskovy.
3. srpna 1937	Neznámá cikánka okradla Žofii Volfovou z Běluně čp. 16 o 16 m látky, tzv. grádlu, v hodnotě 224 Kč.
25. ledna 1938	Polární záře vzburcovala místní hasiče, kteří si mysleli, že někde hoří.
12. října 1938	Německá branná moc vstoupila do Prorub.
20. listopadu 1938	Podepsán protokol o definitivním určení hranice mezi Německou říší a Československou republikou, který přiřkl Komárov a Proruby Německu ¹⁰³ .
14. května 1939	Na pavlači domku obchodníka Josefa Haněla v Brzicích nastražena výbušnina.
1942	V Brzicích zmíněna existence četnické pohraniční kontrolní stanice.
5. května 1945	Pod Chlístovem byl zastřelen Karel Líbal z Brzic čp. 79, když se pokusil zajistit autobus plný raněných německých vojáků ¹⁰⁴ .
1955	Stát daroval místnímu JZD první nákladní vozidlo.
1956	Zřízení veřejného osvětlení v Brzicích.
Únor 1956	Mrazy dosahovaly až -30 °C.
1957	V obci poprvé sklízeli kombajn na kukuřici. V Prorubech založeno JZD.
1958	V Brzicích dokončena stavba družstevního kravína.

¹⁰² Národní listy, Praha 30. dubna 1932.

¹⁰³ Národní listy, Praha 22.11.1938.

¹⁰⁴ Hlas Hoříček, Hoříčky 15. dubna 1985.

3. května 1958	Smírčí kříž při cestě do Chlístova a mezní kříž v Komárově prohlášeny kulturními památkami.
1960	V rámci územní reorganizace byly k Brzicím připojeny Proruby s osadami Komárov, Běluň, Žlíbeček a Harcov, který patřil společně s přilehlým Žďárem do té doby k obci Velká Bukovina.
1961	Na ZDŠ v Brzicích založen včelařský kroužek.
1962	V obci poprvé použit obilní kombajn. V Prorubech dostavěn nový družstevní kravín.
1963	V Brzicích vybudována asfaltová silnice.
1964-1965	Výstavba prodejny Jednoty v Brzicích ¹⁰⁵ .
1965	V Prorubech vybudována autobusová čekárna, o jejíž výstavbu se staral V. Pacák.
1967	Nákladem 8.000 Kčs bylo provedeno vyasfaltování cesty na Prorubech od hlavní silnice až k prodejně a další opravy cest.
1971	V Brzicích otevřen hostinec, který fungoval až do roku 2006, zatímco na začátku 20. století fungovalo v katastru obce celkem 10 hostinců - u Gotvaldů, u Žďárských, u Kudrnáčů, hostinec ve Žďáře u Šubrtů, U Švajdlerů v Horním Harcově, U Jaroušů v Běluni, hostinec u Bitnarů v Komárově a hostince U Pichů, U Plšků a U Seidlů na Prorubech.
Červen- září 1973	Extrémní sucho.
10. srpna 1973	JZD v Mezilečí a v Brzicích navštívil předseda ONV v Náchodě František Polák.
1980	Přestaly existovat osady Harcov, Dolní a Horní Žlíbek a byly přejmenovány pouze na Žďár - osadu Brzic. Došlo i k přečíslování všech domů. V Brzicích uvedena do provozu betonová kanalizační stoka v délce 0,300 km.
1. července 1985	Brzice součástí střediskové obce Hoříček.
1987	Vloupání do rekreačního domku v Brzicích.
1988	V Prorubech došlo k požáru nákladního vozidla s obvažovým materiálem.
1991	V Brzicích vybudována kameninová kanalizační stoka v délce 0,200 km.
2000	Obnova malých vodních nádrží Kamenná Leč a Pod školkou v Prorubech.

1902

Založení brzické kampeličky

Spořitelní a záložní spolek pro Brzice byl královéhradeckým krajským soudem zapsán do rejstříku společenstev 10. prosince 1902. První představenstvo tvořili: starosta František Vítek, náměstek starosty Antonín Jirásek a přísedící Josef Hofman z čp. 36, Josef Žďárský

¹⁰⁵ Pochodeň, Hradec Králové 9. ledna 1965.

z čp. 81 a pekař Antonín Rezl z čp. 37¹⁰⁶. Tato kampelička přežila obě světové války, ale nástup komunistů k moci již ne, protože v roce 1952 byla sloučena se Státní spořitelnou. Valné hromady se konaly zejm. doma u pokladníka, např. v roce 1932 v čp. 2 u Josefa Čapka¹⁰⁷..

1902

Smrt dcery řídícího učitele Kodyma

„Úmrtí. V Brzicích u Č. Skalice zemřela dne 6. t. m. st. Ludmila Kodymova, 14letá dceruška říd. učitele a spisovatele F. V. Kodyma tamtéž, zánětem blan mozkových. Pohřeb konal se dnes dopoledne.“¹⁰⁸

1903

Obnova kříže v Zákoutí

Kamenný podstavec s křížem se nachází nedaleko čp. 82 již od 19. století. Kdy sem byl umístěn se nedá dohledat. Dolní text na soklu je již špatně čitelný („Obnoveno 1903“), nad ním reliéf kalicha pod baldachýnem, po stranách reliéfy květiny. Na kříži je tabulka s nápisem: „AVE CRUX“, nad Kristem navíc text: „INRI“. K nové obnově kříže došlo v roce 2005.

1904

Stavba kaple v Běluni

Tato kaple sice nestála na území dnešních Brzic, ale v mnoha ohledech se dotýkala této i okolních obcí, což dosvědčuje zápis v maršovské kronice:

„Kaple svatého Čeňka v Běluni.

Kaple byla v roce 1904 zbořena¹⁰⁹. Oltář byl uložen. Se stavbou kaple bylo započato na obecním pozemku 12. dubna roku 1904! Slavnostní svěcení základního kamene se konalo v neděli 24. dubna ve čtyři hodiny odpoledne za početné účasti obyvatel místních a z okolí. Postavena byla dle nákresu pana Nejedlého ze Dvora Králové n/Labem nákladem 12.000

---

¹⁰⁶ Zemědělské listy. Illustrovaný časopis věnovaný veškerým zájmům zemědělství, hospodářského průmyslu, národního hospodářství a veřejné správy. Orgán Ústřední jednoty českých hospodář. Společenstev v království Českém, Praha 19. prosince 1902.

¹⁰⁷ Zemědělské družstevní listy. Věstník Ústřední jednoty hospodářských družstev v Praze, Praha 19. února 1932.

¹⁰⁸ Národní listy, Praha 9. září 1902.

¹⁰⁹ Kaple byla zbořena někdy po roce 1973, protože ještě 12. července 1973 je její existence zmiňována v Krkonošské pravdě, a to v souvislosti s budováním školícího střediska a okresní politické školy. Je možné, že její demolice proběhla právě v souvislosti s touto stavbou, aby byl získán bezplatně kvalitní stavební materiál, z něhož byla kaple vystavěna.

Korun. Současně byl založen fond mešní 1200 K, a fond na udržování 800 K, celkem 2000 Korun. Technický dozor stavby kaple převzal Ing. Svoboda z Hradce Králové. Cihly byly svázeny dvorskými potahy z knížecí cihelny v Miskolesích. Písek byl navezen z písniku v Komárově. Vápno dodal majitel vápenky Bischof a syn v Albeřicích. Štíhlou věž kaple zbudoval Ant. Ježke, mistr tesařský z Vlčkovic. Kamenickou práci provedl Albin Jirka, mistr kamenický z Nesyty. Dlažbu položil Frant. Macháček, majitel cementárny ve Dvoře Králové. Sklenářskou práci provedl Bohumil Hroch ze Dvora Králové. Práci klempířská byla od Ferd. Řezníčka z Hoříček. Pamětní desky zhotovil J. Koženný v České Skalici. Vkusný oltář dodala firma Ant. Sucharda a syn v Nové Pace. Křížovou cestu v obrazech dodala fa Slavík a Lébl v Praze. Zvon byl ulit zvonařem Petrem Hilgerem v Novém Městě u Vídně. Práci pokryvačskou provedl J. Štefan z Trutnova, práci truhlářskou udělal Frídolín Lédr z Běluně. V létě byla kaple dostavěna. Nádherná kaple, vyzdobená zevně freskovou malbou na štítě, s vnitřním krásným vybavením byla vysvěcena 2. října r. 1904. V předvečer slavnosti 1. října bylo v Běluni živo. U sochy Panny Marie byl vypálen skvělý ohňostroj a vypáleny rány z mozdířů. Hrál hudba z Brzic. V neděli ráno byl slavnostní budíček. Na budovách vlály prapory. Po deváté hodině J. M. Mong. ThDr. Alois Frýdek, generální vikář z Hradce Králové, za přítomnosti P. Josefa Kryhla, faráře z Hoříček po promluvě posvětil kapli a oltář, vykonal svěcení nového zvonu, který posvěcený byl na věži zavěšen a bylo zvoněno vstříc procesí z Hoříček v čele s P. Josefem Kuldou kaplanem. Uvítání všech hostí a nesčetného davu účastníků pronesl p. Fr. Lédr z Běluně. Po slavném kázání P. Kuldy za asistence duchovenstva a P. Urválka, faráře z Kohoutova byla sloužena mše svatá. Odpoledne ve 2. hodiny byla v kapli růžencová pobožnost a požehnání.“

Maršovský kronikář na další straně ještě dodává:

„Z historie obce Běluně.

Pan Frýdolín Lédr, který tento zápis v kronice obce Běluně psal, se narodil r. 1866. První hodná a dobrá manželka mu záhy zemřela r. 1895. Manželství bylo bezdětné. Po druhé se oženil roku 1896. Dcera Miluška se jim narodila r. 1898. V roce 1906 se jim narodil syn Frídolín. V roce 1904 stavěl hostinec a kapli, na kterou dal pan Čeněk Mahrle, majitel tiskárny sv. obrázků v Hradci Králové peníze. Roku 1908 pan Frídolín Lédr, stavitel mlýna a hostinský zemřel ve věku 42 let. Byl to šlechtný člověk a velký, však zapadlý vlastenec.

Opis z kroniky obce Běluně napsal do sešitu Josef Vlček, důchodce v Maršově čp. 11 r. 197 . Do str. 246-247 kroniky obce Maršova ze sešitu opsal r. 1980 kronikář obce.¹¹⁰“

1904

Loupežné přepadení

„Přepadena a oloupena. (Zločin loupeže. – Před porotou jičínskou.) Dne 13. prosince loňského roku ubírala se obchodnice s máslem Albina Tyfová z týdenního trhu v Trutnově domů do Prohrub. Na zádech nesla koš s nakoupenými věcmi. Cestou na konci lesa zpozorovala neznámého muže vysoké postavy, který pozvolna za ní kráčel. Ulekla se ho nemálo, a aby ho oklamala, přešla rychle na okraj lesa a počala tam sbírat chrastí a ukládati je do koše, který sundala, aby cizinec se domníval, že nalézá se v oněch místech jen za tím

¹¹⁰ Kniha pamětní obce Maršovské, založená r. 1870.

účelem, aby sbírala suché dříví. Neznámý muž chvíli ji pozoroval. Pojednou však rychle k ní přichvátil, uchopil ji za prsa, porazil k zemi, klekl na ni, jednou rukou ji pevně držel a druhou prohledával jí spěšně kapsy. Napadená z počátku se bránila a o pomoc volala. Za nedlouho byla však tak zemdlena, že se brániti nemohla. Útočník uřízl jí nožem kapsu, v níž uloženo měla na třicet korun a dal se na útěk. V pachateli zjištěn a dopaden byl později Čeněk Rydl z Prohrub, s nímž se v těchto dnech konalo před porotou jičínskou přelíčení. Porotci uznali jej vinným zločinem loupeže a soudní dvůr, jemuž předsedal prezident krajského soudu p. Šrámek, vyměřil mu trest těžkého žaláře v trvání tří roků. K vytrpění trestu tohoto dopraven bude odsouzený do trestnice kartouzské.¹¹¹“

1905

Prodej hostince v Harcově

„Za 4000 korun jest v roztomilém údolí na Černém potoku, mezi krásnými lesy, podle velkých skladů uhlí, prastarý hostinec se 4 korci velmi úrodných polí a luk, na prodej v Harcově, blíže Chvalkovic, okres Králové Dvůr.

12868¹¹²“

1907

Založení prorubského odboru Národní jednoty severočeské

„Potěšitelný zjev. Z České Skalice. (Pův. zpráva.) Minulý měsíc ustaven byl v obci Prorubech zdejšího okresu odbor Národní jednoty severočeské, k němuž se přihlásilo ihned na 40 členů. Obec Proruby je obec smíšená, má dvoutrídni školu školu německou a čeští rodičové pro velikou vzdálenost nemohouce posílali dětí svých do školy české, jsou nuceni posílati je do školy německé. Jest tedy založení řečeného odboru potěšitelným zjevem, jelikož značí sdružení české menšiny a posílení jejího národního vědomí¹¹³.“

1908

Úmrtí Fridolina Friedricha Ledera

Narodil se 7. března 1866 v Běluni, kde převzal hostinskou a kolářskou živnost po svém otci. Byl velmi kulturně a společensky založen. Působil nejen ve sboru dobrovolných hasičů, ale také i v jiných spolcích. Jako kronikář zaznamenal ústní vyprávění o historii obce a její významné události. Zemřel v roce 1908. Budova jeho hostince, který byl postaven roku 1856 a v roce 1970 přestavěn na školící zařízení Lidových milicí a okresní politickou školu, však dnes nepatří k Brzdicím, ale ke Kohoutovu. Stejně tak i místo, kde od roku 1904 do počátku 70. let stávala kaple.

---

¹¹¹ Národní politika, Praha 31. března 1905.

¹¹² Národní listy, Praha 7. června 1905.

¹¹³ Národní politika, Praha 14. června 1907.

1909

Zemřel Josef Mertlík

Narodil se 15. dubna 1831 v Prorubech¹¹⁴. V letech 1845-1846 navštěvoval královédvorskou hlavní školu a v letech 1847-1848 studoval v českém a německém kursu ve Dvoře Králové nad Labem, kde dosáhl vysvědčení dospělosti učitelské pro oboje školy, 7. srpna 1847 pro českou školu a 5. srpna 1848 pro německou školu. Vysvědčení učitelské způsobilosti obdržel v Hradci Králové 24. února 1853. Od 19. srpna 1848 do 11. října 1870 byl nepřetržitě podučitelem v Červeném Kostelci, od 11. října 1870 do 16. prosince 1871 působil jako zástupce řídicího učitele, poté byl jmenován definitivním řídicím učitelem tamtéž¹¹⁵ a v tomto úřadě vydržel až do roku 1889, kdy odešel na penzi. Kromě své učitelské činnosti, s níž bylo úzce spojeno členství a vzdělavatelství v náhodské Jednotě učitelské „Komenský“, se věnoval kulturnímu, společenskému a národohospodářskému životu. Byl mj. zakladatelem místní záložny a věnoval se též publicistice. Ve výroční zprávě školy za rok 1878 zveřejnil přehled dějin města. Za svoji činnost obdržel stříbrný záslužný kříž s korunou. Zemřel v Červeném Kostelci 1. září 1909.

1913

Jazykové půtky

„Německá zpupnost. Píše se nám z Brzic u České Skalice: Obecní úřad zněmčilé obce Mladých Buků u Trutnova požádal německým přípisem ze dne 7. června t. r. a pod německou adresou zdejší obecní úřad o vyšetření v jakési záležitosti. Obecní úřad v Brzicích přípisem českým a pod českou adresou žádosti té ochotně vyhověl. Obecní úřad v „pragermánských“ Mladých Bukách, od ryze českého území sotva 2 hodiny vzdálených, po zářivém vzoru libereckého magistrátu přípis však nepřijal, opatřiv jej německým razítkem hlásajícím, že úřad ten žádných českých přípisů nepřijímá. Čeho tím hodlá „moudrá“ hlava Mladobucké obce docílit, nevíme. Snad nemyslí, že obecní úřad v českých Brzicích ihned odepíše německy? Jak představuje si vůbec možnost styků mezi českými a německými obcemi? O tom zajisté ve svém rozumku ani nepřemýšlí. Odmítnutý přípis leží k dispozici na stole obecního úřadu v Brzicích a nechť si proň obecní úřad Mladobucký pošle, až ho bude potřebovat. Pěkná to ukázka německého smyslu pro slušnost a rovnoprávnost.“¹¹⁶

1913

Rozloučení s dlouholetým učitelem

17. července 1913 se slavnostně rozloučila školní mládež i obecní představenstvo s oblíbeným učitelem Ladislausem Franzem, který s koncem školního roku odchází do Starých Buků-Debrného, kde přebere funkci řídicího učitele. Na místní škole strávil přes 22 let a byl velmi

---

¹¹⁴ Beseda Učitelská. Týdenník pro učitele a přátele školství národního, Praha 20. února 1890.

¹¹⁵ Jan K. Hraše, České školství obecné na Broumovsku, Novo-Městsku a Trutnovsku, Nové Město nad Metují 1887.

¹¹⁶ Národní politika, Praha 19. srpna 1913.

aktivním také jako člen místní školní rady a významný spolkový činitel školní obce Prohrub, na jejíchž akcích měl neopominutelný podíl. Zmíněno bylo také to, že Proruby tímto krokem ztrácejí zdejší industriální učitelku Emilii Franzovou, jež je jeho ženou.

1918

Běluň, Komárov a Proruby součástí provincie Deutschböhmen

Stejně jako jinde na pomezí českých a německých obcí docházelo i zde od 19. století k národnostním třenicím. Drobné půtky probíhaly zejména v oblasti školství a úřední správy. Češi chtěli chodit do českých škol a používat svoji rodnou řeč na všech úřadech tak, aby byla rovnocenná němčině, s čímž se samozřejmě Němci nemohli smířit. Německým požadavkům mělo vyjít vstříc nové komunální zřízení. 29. dubna 1918 rakouská ministerská rada vydala výnos o krajském zřízení v Čechách, který byl oficiálně vyhlášen 19. května 1918 jako nařízení ministra vnitra č. 175 říšského zákoníku, týkající se přenesení části pravomocí c. k. místodržitelství na nově zřizovaná krajská hejtmanství v Čechách. Tímto nařízením mělo dojít od 1. ledna 1919 k vytvoření nových krajů na území Království českého, a to převážně podle jazykového klíče. Německé obce Běluň, Harcov, Komárov a Prohrub se tak měly stát součástí trutnovského kraje a spadat pod okresní hejtmanství v Hostinném. K tomuto však nedošlo, protože 28. října 1918 došlo k vyhlášení Československé republiky. Jediným aktem, k němuž z celé reformy došlo, bylo utvoření krajského soudu v Trutnově, který byl zřízen k 1. říjnu 1918 podle nařízení ministerstva vnitra č. 279 z 30. července 1918 a měly pod něj patřit všechny německé okresy, jež dříve spadaly pod české krajské soudy v Hradci Králové a Jičíně.

Živelný vznik Československa obě zneprátelené strany až nepříjemně zaskočil. České obce přísahaly věrnost novému státu a zapojily se do jeho budování, německé obce mlčely nebo se posléze daly na stranu německých povstalců, protože se bály toho, že se v nových poměrech z nich stane pouhá menšina, s níž bude zacházeno tak, jak dříve z jejich strany se stranou českou. Vzniklo tak „dvojvládí“, v blízkých Brzicích či Hoříčkách fungoval aparát nově vznikajícího československého státu, naopak v Komárově či Prorubech byli u moci stoupenci Německého Rakouska, jehož prozatímní ústava a státní rada byla vyhlášena 30. října 1918. Situace začala gradovat tehdy, když 12. listopadu 1918 nově vzniklá provincie Deutschböhmen, zahrnující také okolní německé obce, oficiálně přistoupila k Německému Rakousku a o 2 dny později byla na prvním zasedání Revolučního Národního shromáždění vyhlášena Československá republika. 22. listopadu téhož roku byl navíc definován rozsah, hranice a vztahy státního území Německého Rakouska a o 3 dny později zřízen okresní soud v Hradišti (dnešní Choustníkovo Hradiště) pro celé jeho okolí. Celá samospráva i veřejná správa fungovaly po celé období dobře, jediným problémem byla nemožnost zabránit záboru německy hovořících území československým vojskem, k němuž nakonec téměř bez odporu došlo, i když ještě ve výkonném nařízení německo-rakouské Státní rady č. 4 ze 3. ledna 1919 byla obec Prohrub jmenována jako součást Německého Rakouska. Vyvrcholením tohoto stavu bylo nakonec sloučení německé obce Prohrub s českou osadou Proruby, jež patřila k Mezilečí, do jedné politické obce, a to k 1. lednu 1925.

1920

Velká průtrž mračen

Tuto událost nejlépe dokládá úryvek z obecní kroniky:

„18. dubna 1920 v neděli k večeru se strhla hrozná bouře s průtrží mračen. Z našeho malého potůčku se stala dravá řeka, v nížině ve všech domcích byla voda, že se i dobytek musel vyvádět. Rolníci mající pole na svazích měli půdu smetenou až po skálu. Výmoly byly na polích až 120 cm hluboké a bude to dlouho trvat, než přivedou pole do pořádku.“

1921

Dům čp.	Majitel
1	Anna Grohová
2	Josef Jirásek
3	František Hörnla
4	Marie Ott
5	Anne Hartmann, Běluň čp. 4
6	Vinzenz a Marie Teichmannovi
7	Herrman Morak
8	Anne Schubert, Proruby čp. 65 (rozbořeno)
9	Jan Machek
10	Josef Jirásek (od 1920 prázdné)
11	Vilemína Umlauf
12	Vinzenz Pasch
13	Marie Ducháčková (používáno jako dřevník)
14	Marie Ducháčková
15	Josef Reeh
16	Adolf Volf
17	František Hörnla (od 1913 prázdné)
18	Anna Grohová (od 1913 prázdné)
19	Jan Machek

Vlastníci usedlostí v Běluni (1921)

1921

Dům čp.	Majitel
1	Josef Kubitschek
2	Josef Pešek
3	Josef Wittich
4	Karel Vít
5	Vinzenz Teichmann
6	Josef Vít
7	Jan Bittner
8	Josef Pešek (1908 zbořeno obytné stavení,

	zbyla stodola)
9	Jan Schreiber
10	Václav Vít
11	Františka Gotvaldová
12	Josef Pokorný, Brzice
13	Antonín Rubáček
14	Josef Wittich (1914 zbořeno)
15	Amalie Vítová
16	Kateřina Řeháková
17	Josef Wittich (neobyvatelné)
18	Marie Förstrová
19	Václav a Vilemína Seidlovi
20	Jan Hörnla
21	Vinzenzie Rücker
22	-
23	Josef Wittich
24	Škola
25	Vilemína Leiske
26	Josef Wittich
27	Josef Wittich
28	Anna Hoffmann
29	Karel Vik
30	Antonín Valenta
31	Josef Watzke
32	Josef a Amalie Mühlovi
33	Vilemína Kopper
34	Josef Podstata
35	Vilém Kuhn
36	Bedřich Müller
37	Jan Vodehnal
38	František Watzke
39	Anna Schubert
40	Obecní školní rada
41	Anna Roth
42	Obecní domek (chudých, prázdný)
43	Josef Jánský

Vlastníci usedlostí v Prorubech (1921)

1924

Zemřel František Vlastimil Kodým

Narodil se 28. dubna 1858 v Kalné u Nové Paky. V letech 1873-1874 navštěvoval učitelský ústav v Jičíně. Po 1. ročníku však musel odejít, protože neměl dost prostředků k dalšímu studiu. Přijal místo prozatímního mladšího učitele v Držkově na Semilsku (1875-1879). Učil pak ještě v Bystřici, okr. Lanškroun, odkud byl dosazen v roce 1881 do Havlovic. V témže

roce se dočkal dispense ministerstva kultu a vyučování, kterou mu bylo dovoleno složit zkoušku učitelství¹¹⁷. V roce 1883 byl jmenován zatímním a následujícího roku definitivním učitelem na Hoříčkách. Zde působil do září 1890, kdy odešel jako řídicí učitel do Brzic. Tam mu 6. září 1902 zemřela na zánět mozkových blan 14letá dcera Ludmila. Všude, kde působil, rozšiřoval dobré knihy a časopisy a nabádal k založení knihoven (vydal spis „Rady a pokyny o zařizování knihoven“, založil jich 14¹¹⁸). Sám se neustále vzdělával a literárně byl velmi plodný. Psal drobné práce do mnoha časopisů osvětových i pedagogických. Přispíval do almanachů (např. „Pomněnky od Metuje“, „Kvítí z luhů Metujských“). Z jeho spisů byl vydán Urbánkovou Bibliotékou cestopisnou v roce 1877 vlastivědný cestopis „Procházka po Krkonoších“. Dále napsal „Obrazy z dějin Turků“ (1879); „Boleslav Jablonský, učitel mládeže“; „V zemi tajemné“ (1879); „Na cestu životem“ (1881); ve 4. ročníku Matice lidu na rok 1884 publikoval stať „O vychování mládeže v našich domácnostech“; a mezi jeho další díla patří: „O spiritismu a jeho naukách“; „Na výletech“; „O zdravotnictví ve škole“; „V dětském světě“; „Ve stínu hor“ (1886); „Národní pohádky a pověsti“ (1890); „Procházka po Krkonoších“ (1892); „Kniha o slušném chování“ (1894) aj. Zemřel 18. listopadu 1924 v České Skalici.

1925

Obecní volby v Prorubech přinesly zásadní změnu

3. května tohoto roku se v Prorubech uskutečnily po velké agitaci obecní volby, které přinesly velkou změnu do řízení obce. Její vedení bylo dosud v německých rukách, ale díky horlivé agitaci německé i české strany přišlo k volbám 153 ze 155 voličů, přičemž česká kandidátka obdržela 88 hlasů, zatímco německá se propadla na 65 hlasů. Nově zvolený obecní výbor tak získal českou většinu¹¹⁹. Podobně dopadly i následující obecní volby v roce 1929, po nichž v obecním zastupitelstvu zasedalo 7 Čechů (Bartoš, Vít, Pich, Postupa, Mertlík, Balcar, Astr) a 5 Němců¹²⁰.

1929

Úmrtí prvního českého starosty Prorub

„Úmrtí prvního českého starosty v národnostně smíšené obci.

Dne 22. července zemřel v Prorubech u Čes. Skalice bývalý starosta p. Vilém Mertlík, který byl v této národnostně smíšené obci prvním českým starostou. Při letošních obecních volbách již nekandidoval, neboť tušil, že se blíží konec jeho života. Zesnulý byl poctivým českým člověkem s vroucím národním cítěním a na svém místě vykonal pro českou věc tolik, že zasluhuje vděčné a trvalé vzpomínky. Ještě v těžké nemoci, která podlamovala všechnu jeho sílu, staral se úzkostlivě, aby česká většina v Prorubech při volbách se uplatnila a sám navrhl svého nástupce; vykonal vše, byť i s námahou, aby český zájem nebyl poškozen. Přes to, že byl

¹¹⁷ Vojtěch Kryšpín, *Obraz činnosti literárního učitelstva československého za posledních 100 let. Od r. 1780. do r. 1882. S doplňkem za léta 1883. a 1884.*, Praha 1885.

¹¹⁸ Novopacko. *Vlastivědná monografie okresu. Díl III.*, Nová Paka 1929.

¹¹⁹ *Národní politika*, Praha 6. května 1925.

¹²⁰ *Národní listy*, Praha 18. května

vyhraněným českým vlastencem, požíval vážnosti a úcty i u německých spoluobčanů. Vzpomínám na poslední návštěvu, kterou jsme mu učinili. Zahlédli jsme na stole u jeho lože „Národ“ a ptali jsme se zdali jej rád čte. Řekl nám: „Již můj otec odebíral „N. Listy“. Také já jsem je odebíral, nakonec však spotřebovala moje nemoc všechny úspory a na „Nár. Listy“ už nezbylo. Odbírám však „Národ“ a ten budu dostávat ještě několik dní. Vždyť zakrátko už ho nebudu čísti“. Zaplakal a potom řekl nám vzrušeně: „Pánové, ten náš Dr. Kramář je poctivec a myslí to všechno s národem co nejlépe. Škoda, že jiní nejsou také takoví“. – Odcházeli jsme hluboce dojatí. – Čest památce tohoto prostého českého muže, prvního českého starosty v Prorubách¹²¹.“

1929

Brzický obecní vodovod

Vodovodní družstvo vzniklo v roce 1929 a jeho hlavním úkolem bylo zavedení vodovodu do obce. Jeho vytrvalým úsilím byl tento uveden do provozu 4. prosince 1929, za přispění obce¹²² byl vodovod zřízen do místní školy i na hřbitov. Tehdejší výbor vybíral za spotřebovanou vodu poplatky, z domu platil každý 10 haléřů, z jedné krávy 4 haléře, z jednoho vepře 4 haléře a z jedné kozy 1 haléř. Kolaudace pramenního vývěru však proběhla až 1. dubna 1932.

1931

Zatčení podvodníka a vraha Viléma Bittnera, předlohy jedné z postav Četnických humoresek

Vilém Bittner se vyučil obuvníkem, ale dlouho totořemeslo nedělal. Líbila se mu absolutní svoboda a zahálka, takže postupem času se z něho stala známá podvodnická firma, a to nejen v blízkém okolí, např. v Hradci Králové ukradl klenotníku Potůčkovi zboží za 6120 korun¹²³. Poprvé jeho případ zaujal tisk ve velkém v roce 1925:

„Švec lékařem.

(Před senátem kraj. soudu v Hradci Králové.)

Před senátem vrch. r. J. Dostála octl se v minulých dnech 32letý obuvník Vilém Bittner z Hronova, příslušný do Brzic. Mužík kozlího obličejce, s chvějící se bradou a pichlavýma očima, hájí se s úsměvem na rtech. Nenávidí žurnálů i žurnalistů, snad proto, že přispívají k šíření jeho slávy, která začala již za světové války. Řemeslo obuvnické bylo sice tenkráté výnosné, ale Bittner jej zrádně opustil a stal se „vojenským lékařem“ v Pardubicích a Litoměřicích, v kterěžto hodnosti prováděl různé inspekce, děsil vojenské šarže i staré ulejšváky. Vojenský soud vyměřil mu kdysi za tuto vědeckou činnost 18 měsíců těžkého žaláře. Ale Bittner nemínil se zřítí lékařského diplomu ani v republice a počátkem roku 1925 byly pražské odborné firmy R. Arnold a Pavlík a tov. Medica poctěny objednávkami Dr. MUDr.

¹²¹ Národní listy, Praha 26. července 1929.

¹²² Nové směry, Hradec Králové 9. května 1930.

¹²³ Lidové noviny, Brno 29. dubna 1931.

Bittnerem, který u nich objednával nástroje pro zubní ambulatorium a různé medikamenty, jichž latinské názvy dovedl napsati s obdivuhodnou přesností. Uvedené pokusy podvodu se vydařily, poněvadž pražské firmy se o objednavateli dříve informovaly. Poškozena byla tolika firma „Medica“ o 300 Kč cestovních výloh. Svou lásku k zubní technice přenášel Bittner zejména na zlaté zuby a zubnímu technikovi Klingerovi z Kuksu jeden můstek s 13 zlatými zuby ukradl a druhý na něm vylákal. Také na zubním technikovi Faltovi z České Skalice pokoušel se vylákati chrup za 1800 Kč. Když se nedařilo „technice zubní“, vrhl se na techniku podvodnou a zlodějskou. Pode jménem Hofmana z Ratibořic páchal různé podvody, pokusil se vykrásti manžele Jirsákovy z Ratibořic a odcizil maj. písečníku J. Jahelkovi z Král. Dvora n. L. 700 Kč. Ona krádež byla posledním aktem veliké jeho epochy. Pan Jahelka se svými dělníky se pustili za Bittnerem a dopadli jej na nádraží v Bílé Třemešné, kde byl zatčen. Před soudem hájil se s vervou. Celý svět se prý proti němu spikl, policie, četníci i soudy, a všichni na něj házejí špínu, líčíce jej jako nějakého vraha. Ale senát nedbal tohoto odhalení o spiknutí a odsoudil „MUDr. Bittnera“ k 13 měsícům těžkého žaláře zostřeného čtvrtletním postem, ke ztrátě volebního práva a k náhradě soudních útrat. Po odpykání trestu bude dán pod dozor policie, která se přesvědčí, zda se drží kopyta nebo se míchá znovu do lékařské vědy.¹²⁴“

Samozřejmě, že po propuštění na své polepšení nepomyslel a pokračoval ve své zločinecké kariéře:

„Podařený doktor mediciny. V poslední době láká v Praze Vilém Bittner, r. 1891 roz., do Brzic, okr. Čes. Skalice přísl., peníze a věci pod záminkou, že je doktorem mediciny Králíček nebo Krafiček. Při jednání s jednotlivci vykazuje se diplomem na jméno MUDr. Vojtěch Králíček, který odcizil v bytě rodičů zemřelého dra Králíčka. Podvodník je hubený, prostřední postavy, silně krátkozraký, do levé ruky byl raněn a nosí proto stále rukavici. Veřejnost se na podvodníka upozorňuje¹²⁵.“

Samozřejmě, že netrvalo dlouho a byl zadržen. 26. července 1928 byl odsouzen senátem krajského soudu v Hradci Králové pod vedením vrchního rady Mojžíše k trestu 2 ½ roku těžkého žaláře, a to za podvod, krádeže a veřejné násilí. Při odvádění do věznice se mu podařilo dozorcí v Dlouhé ulici uprchnout, odkud po schodišti seběhl do městských sadů (dnešní Žižkovy sady), ale poblíž fontány jej zadržel dozorce Prázdnovský, který měl dovolenou a právě v sadech odpočíval¹²⁶.

Po opětovném propuštění však z různých podvodů a krádeží klesl ještě k horší kariéře, a to vraha, o čemž vypovídají následující řádky:

„Střílející lupič Bittner před porotou.

Na útěku chrudimskou ulicí zastřelil otce dvou dětí a vážně zranil četnického strážmistra. – Zadržel ho patnáctiletý hoch.

Před porotou v Chrudimi bylo včera zahájeno sensační přelíčení s obuvníkem Vilémem Bittnerem, 21. května 1891 v Harcově u Králové Dvora narozeným a do Brzic příslušným, pro zločin nedokonané vraždy prosté, zločin veřejného násilí vydíráním, zločin krádeže a přestupek proti zbrojnímu patentu.

¹²⁴ Národní listy, Praha 1. října 1925.

¹²⁵ Národní politika, Praha 31. ledna 1928.

¹²⁶ Lidové noviny, Brno 27. července 1928.

Bittner vyšel v listopadu 1930 z věznice, kde si odpykal 2 ½ leta těžkého žaláře a vrhl se znovu na dráhu zločinnou. Dne 4. března 1931 přišel k hodináři Františku Topičovi v Chrudimi a vydává se za Součka z Medlešic, vybral si nějaké zboží a prohlásil, že druhého dne přijde si pro ně a zaplatí. Pak odešel. Topič pojal proti němu podezření a dal ho stopovati svým dělníkem Kroužilem. Ten zjistil, že Bittner prodal zlatníku Morávkovi dva snubní prsteny, z nichž jeden byl odcizen Topičovi. Kroužil upozornil na Bittnera četnického strážmistra Jindřicha Konrády, jenž pozoroval Bittnera v krámě Morávkově a všiml si, že Bittner prohlíží si vnitřní zařízení závodu, věnuje zvláštní pozornost oknům a dveřím. Když Bittner vyšel z krámu, zastoupil mu strážmistr cestu a vyzval ho, aby se legitimoval. Obžalovaný se ohradil a prohlásil, že žádné legitimace nemá. Četnický strážmistr ho pak vyzval, aby šel s ním na stanici. Bittner uposlechl a šel, při čemž četnický strážmistr následoval ho asi krok za ním. Když ušli 30 nebo 40 kroků, odbočil Bittner k náhonu a strkal ruce do kapes. Strážmistr bystrým chvatem vytrhl mu ruce z kapes a při tom našel v levé kapse zimníku nabitou pistolí. Podrobil proto podezřelého důkladné tělesné prohlídce, ale jiné zbraně u něho nenašel. Když došli k Moravské bance, škul sebou Bittner, patrně v úmyslu, aby utekl úzkou uličkou a při tom si sahal do náprsní kapsy. U „Bídy“ pokusil se Bittner znovu o útěk, avšak četník udeřil ho zabaveným browningem přes kotník jeho pravé ruky. Po celou cestu obviněný nepromluvil.

Před četnickou stanicí stavěl se obviněný strážmistru neustále na odpor, takže strážmistr měl s ním tuhou práci. Přes bedlivý pozor na předváděného dopustil se strážmistr neprozřetelnosti, která by ho byla bezmála stála život. Z ulice zazněl výkřik a strážmistr odvrátil se na okamžik od Bittnera. V tom okamžiku třeskla rána a náboj projel strážmistru levou tvář. Po ráně strážmistr se zapotácel a zločinec prchl. Strážmistr nato hodil po něm zabavenou zbraň, ale nezasáhl ho. Nato s napětím posledních sil vyběhl strážmistr do kanceláře, kde vyprávěl, co ho potkalo. Nato byl autem dovezen do nemocnice, kde zjištěno, že zranění je těžkého rázu.

Dle líčení ubíral se obviněný po opuštění budovy četnictva nejprve po chodníku k obchodu řezníka Košťála. Kancelářský soudní asistent Richard Starý, který s kancelářským oficiantem berní správy Ludvíkem Máyem vraceli se domů, zaslechli výkřiky „chyťte ho!“ Ohlédli se, ale v tom proběhl mezi nimi Bittner. Starý zachytil prchajícího ohnutým koncem hole za levou ruku, strhl ho do jízdni dráhy a objal rukama kol těla. Než mohl přiskočiti Máy Starému ku pomoci, vystřelil z bezprostřední blízkosti rychle za sebou dvě rány proti Starému. Starý, zasažen do hlavy, s výkřikem skácel se k zemi a obviněný pokračoval v útěku do ulice Husovy, pronásledován jsa mnoha lidmi. Některé z nich zastrašil hrozbou revolverem, několika jiných se zbyl tím, že rychle svlékl zimník a hodil jim jej pod nohy. Nedaleko hostince u Mühligů vystřelil proti pronásledovatelům dvě rány z revolveru, ale na štěstí nikoho nezasáhl. Teprve duchapřítomnost mladého hochy umožnila polapení zlosyna.

Nejblíže za prchajícím byl 15letý František Hrdlička. Nedaleko domu JUDra Fittery přeběhl hoch ulici, dostal se těsně za Bittnera, podrazil mu nohy, při čemž do něho ještě strčil. Bittner upadl na dlažbu a Hrdlička mu skočil na krk. Mezi tím doběhli jiní stihatelé, kteří lupiči vyrvali revolver a zlosyna odevzdali strážži. Bittner byl pak spoután a odveden na četnickou stanici v Chrudimi. Tam se zjistilo, že je stíhán krajským soudem v Hradci Králové pro zločin krádeže a okresním soudem v Č. Skalici pro zločin vydírání.

Vyšetřováním vyšly najevo předchozí Bittnerovy zločiny. Bittner připravoval si sňatkové podvody, vydává se za MUDru Jiráska z Jaroměře a za příbuzného spisovatele Aloise Jiráska. Četnictvo vypravilo se za Bittnerem do Brzic, kde Bittner bydlel u své matky. Na

několikerou výzvu otevřeno nebylo a matka Bittnerova svého syna zapřela. Přesto vnikli dva členové četnické hlídky stodolou dovnitř domu, mezi tím co třetí zůstal venku. Když hlídka přišla až do síně, otevřel pojednou Bittner okno a prchal přes zahradu do středu obce. Prchajícího chtěl zadržeti František Hofman, avšak lupič vypálil mu pod nohy ránu z revolveru a když Hofman nedbal, střelil po druhé a po třetí. Všechny rány na štěstí minuly se cíle.

Postřelený oficiál Starý po šestidenním utrpení těžkému zranění podlehl, kdežto Konrady se uzdravil. Po Starém zůstaly tu vdova a dvě dcery.

Přelíčení řídí vrch. r. Charvát, obžalovaného zastupuje obhájce ex offio, neboť žádný z chrudimských advokátů nechtěl jeho obhajobu převzít¹²⁷.“

Jeho odsouzení však nebylo posledním ze série článků věnovaných této osobě:

„Vrah Bittner se pokusil o útěk. Ve věznici krajského soudu v Chrudimi pokusil se v neděli odpoledne o útěk na smrt odsouzený vrah Vilém Bittner z Brzic u České Skalice. Bittner tupým předmětem vytloukal ve zdi své cely otvor vedle mřížů tím způsobem, že odstraněním malty snažil se uvolnit cihly a tím i mříže. Bdělostí vězeňského inspektora byl však Bittnerův pokus zmařen, zločinec byl převeden do jiné cely a opatřen těžkými okovy na nohou i na ruku. Bittner očekává již druhý rok výkon trestu smrti, k němuž ho chrudimská porota odsoudila loni pro vraždu soudního úředníka Richarda Starého a pro nedokonanou vraždu, spáchanou na četnickém strážmistrově Jindřichu Konradovi v Chrudimi loni 4. března, když byl po chrudimských ulicích Bittner pronásledován po útěku z četnické stanice¹²⁸.“

4. března 1932 jednal Nejvyšší soud v Brně o zmateční stížnosti v tomto případě, protože Bittner u předchozí instance neúspěšně žádal, aby byl zkoumán jeho duševní stav, což také podpořil několika nesmyslnými dopisy, jež sepsal ve vazbě. Na návrh zástupce generální prokuratury JUDr. Brixie však byla stížnost zamítnuta a rozsudek potvrzen¹²⁹. Poté bylo jednáno, zda Bittner bude navržen na prezidentskou milost. Tu nakonec obdržel a trest smrti byl změněn na doživotí.

1931

Výstavba a odhalení brzického památníku obětem 1. světové války

11. ledna 1931 byl místním rodákem Leskem podán návrh na výstavbu památníku obětem 1. světové války, obecní zastupitelstvo tento návrh přijalo a stanovilo 6 zástupců, kteří měli zajistit samotnou realizaci. V obci byla mezi lidmi provedena sbírka na výstavbu, která vynesla celkem 4 915 korun. Ve válce tehdy padlo 11 brzických mužů.

Co se týká slavnostního odhalení památníků, dejme slovo obecní kronice:

---

¹²⁷ Národní politika, Praha 9. října 1931.

¹²⁸ Lidové noviny, Brno 9. června 1932.

¹²⁹ Lidové noviny, Brno 5. března 1932.

„30. srpna 1931 odbývala se u nás slavnost odhalení památníku padlým ve světové válce. Slavnost se dobře vydařila, dopoledne poprchávalo, ale odpoledne se udělalo pěkné počasí. Zúčastnili se mimo zdejších spolků i vůkolní hasiči, sokolové a legionáři. U hasičské zbrojnice byl sraz, odkud šel průvod v tichosti (což mělo dojem pohřbu) k památníku, kde obecní zastupitelstvo a všechny korporace položily věnce a kytice. Potom pan Jindřich Svoboda řídící učitel v Brzicích v dojemné řeči vylíčil účel slavností a o obětech, které se přinesly naší samostatností. Nato hudba stražkovická zahrála národní hymny a chvalkovický pěvecký kroužek dojemně zapěl. Nato se šlo do zahrady p. Dlaboly, kde byl koncert a večer věneček, oboje bylo dosti navštívené, že zbylo čistého zisku. Pan továrník Dlabola daroval 500 Kč, takže dary a čistý zisk ze slavností úplně stačily na zaplacení památníku, který stál 5.200 Kč, ani obec nemusela ničím přispět. Památník zhotovil p. Postupa z České Skalice“.

1932

Úmrtí zasloužilého starosty Josefa Čapka

„Z České Skalice. Dne 25. září 1932 povolán byl ku věčnému spánku místopředseda dozorců rady našeho družstva p. Josef Čapek z Brzic, který právě o letošní valné hromadě dočkati se měl vděčné vzpomínky a uznání za svoji 25letou, nepřetržitou, záslužnou a nezištnou práci jako činovník Hospodářského družstva českoskalického. Byl zvolen v r. 1907, v době, kdy družstvo těžce zápasilo o svoje existenční uplatnění a kdy na funkcionářích spočívala celá tíha finančního zabezpečení podniku. Houževnaté práci všech činovníků, k nimž zesnulý družstevník náležel, zapodpořené důvěrou zemědělců, podařilo se přivésti podnik náš k dnešnímu rozkvětu. Také Kampelička v Brzicích utrpěla těžkou ztrátu. Odešel jí v zesnulém obětavý pokladník, kteroužto funkci byl pověřen před 28 roky; za pečlivé vedení spolku dostalo se mu před třemi roky zvláštního diplomu uznání od Ústřední jednoty hospodářských družstev v Praze. Než i jinak byl plodný jeho život, bohatý na činnost veřejnou. Byl dlouholetým činovníkem a předsedou Okresní hospodářské záložny. Po 26 roků starostou obce Brzic. Po celou řadu let členem okresního zastupitelstva. Od r. 1910 podnes byl předsedou »Vzájemné pojišťovny« v Náchodě. Byl čestným členem Sboru dobrovolných hasičů, jehož byl po řadu roků velitelem. Byl zakládajícím a čestným členem vzdělávacího spolku »Vlastimil«, činovníkem Zemědělské jednoty od jejího založení, funkcionářem v Okresní i Místní organizaci Republikánské strany. Přes to, že nespočetná řada funkcí vyžadovala mnoho času, bylo jeho hospodářství vzorně vedeno a početné rodině zabezpečeny lepší podmínky do života, než s jakými začínal sám. Želíme jeho ztráty a letošní valná hromada bude místo radosti se smutkem vzpomínati zásluh dobrého sedláka-družstevníka, Josefa Čapka. Věčná mu paměť!

Hospodářské družstvo v České Skalici.¹³⁰“

1933

Hon na Romy

---

¹³⁰ Zemědělské družstevní listy. Věstník Ústřední jednoty hospodářských družstev v Praze, Praha 7. října 1932.

„Vůdce cikánů vyhrožoval pomstou. V usedlosti rolnice Marie Mertlíkové v Prorubech na Královédvorskú byla spáchána v noci krádež. Podezření padlo na cikány, kteří tábořili mezi Maršovem a Proruby. Když četnický strážmistr chtěl v tábořišti zjistit totožnost cikánů, tu vůdce tlupy, 41letý Václav Růžička, poručil ostatním, aby legitimace nevydávali. Podněcoval své druhy tak, že ti začali tvořit okolo strážmistra půlkruh, při čemž Růžička vyzval četníka, aby ihned odešel, nechce-li se potázat se zlou. Než četník přivolal posilu, cikáni zmizeli a byli dopadeni až u obce Brzic. Růžička ještě po zatčení vyhrožoval strážmistřovi, že bude-li dlouho zavřen, vykrade mu dům a přiškrtí ženu. Výbojný cikán byl zajištěn ve vazbě okresního soudu ve Dvoře Králové n. L.

Dr¹³¹ „

1936

Elektrifikace obce

13. července 1936 byla zadána zakázka na výstavbu elektrické sítě Východočeské elektrárně. Ta byla provedena a předána do provozu 16. září téhož roku, kdy se v obci rozsvítily první žárovky.

1938

Zmínka o situaci v Prorubech na schůzi Národního shromáždění RČS

Na 146. schůzi NS RČS byla v projevu poslance Václava Pozdílka z Nahořan zmíněna též situace na Prorubech:

„Mám zde vedle jiných jeden velmi zajímavý případ z mého volebního okresu, z obce Proruby na Královédvorskú. Obec Proruby vznikla r. 1925 sloučením dvou obcí, a to smíšené, více německé obce Prohrb a české obce Proruby. V posledních volbách tam bylo 140 voličů, z nich 53 Němců, tedy velmi slušná česká většina. Dlouholetý starosta bývalé německé obce Prohrb, který má českou matku a také českou manželku, a který je dnes starostou tamního německého peněžního ústavu, pan Wittich, jinak velmi slušný a solidní pán, vykoupil od státního převratu v r. 1918 následující objekty - nebudu, ačkoli je zde mám k dispozici, uvádět data dnů a měsíců, kdy to bylo: r. 1921 chalupu č. 15 od Češky Vitové za 27.000 Kč, r. 1922 chalupu č. 29 od Čecha Karla Vika za 28.000 Kč, r. 1923 chalupu čís. 37 od Čecha Vodehnala za 18.000 Kč a usedlost a pole v Mezilečí od Čecha Tylše za 130.000 Kč, dále r. 1923 chalupu od Čecha Kadaníka za 16.000 Kč. R. 1926 pozemky v Brzicích od Čecha Čapka, kterého dobře znám, za 80.000 Kč, dále r. 1926 chalupu č. 62 od Češky Milové za 6.000 Kč, r. 1931 chalupu č. 57 - ohroženou - od Čecha Hofmana za 139.000 Kč, dále r. 1931 chalupu č. 41 - národnostně ohroženou - od Rotové za 5.000 Kč, r. 1932 chalupu č. 22 od Čecha Kopeckého za 75.000 Kč, r. 1936 chalupu č. 66 od Čecha Záruby za 22.000 Kč. R. 1936 pole v Komárově - ohrožené - od Bořkého za 70.000 Kč, r. 1927 chalupu č. 15 od Češky Drešlové za 9.000 Kč, pole v Běluni od Čecha Jiráska za 160.000 Kč. Dále r. 1937 pole v Prorubech od Kubíčka, o které byl zájem se strany české, za 140.000 Kč a další za 180.000 Kč. Tedy, slavná sněmovno, za těchto

---

¹³¹ Národní politika, Praha 9. prosince 1933.

několik roků získáno bylo z rukou českých do rukou jinonárodních polí a staveb za více než 1,120.000 Kč.

Slavná sněmovno, přestože obec Proruby je položena v horské obci, prodává se tam korec pozemku za 10 až 12.000 Kč. Tuto cenu nemůže nikdo zaplatiti, jedině tamější pan starosta záložny, Němec, pan Wittich, a jeho rodina, samozřejmě, poněvadž to kupuje pro celou svoji rodinu. Takových zjevů, i když ne zrovna v tomto rozsahu, bych mohl zaznamenati více. Vždyť konec konců v úvodu uvedená zpráva Bundu der Deutschen, o které jsem se zmínil, se k tomuto úkolu veřejně přiznává, to potvrzuje.¹³²“

1939

Výbušná krabička

„Pekelný stroj na pavlači

(Porota v Hradci Králové)

hk – Hradec Králové 19. října

Dnes soudila zdejší porota 40letého Karla Líbala z Hořenic u Jaroměře. Býval pekařem, naposled pak byl konservátorem v museu. Podle obžaloby nastražil na Josefa Hanela, obchodníka v Brzicích u České Skalice, pekelný stroj, který výbuchem poškodil na těle Josefa Hanela a Františku Hornychovou.

Asi 1. května se objevila na pavlači domku obchodníka Josefa Hanela v Brzicích malá dřevěná bednička a na ní položená krabička s černými skleněnými korály. Bednička ležela na místě bez povšimnutí až do 14. května, kdy o ni Hanel zakopl. Vedle obchodníka stála při tom manželka kováře Františka Hornychová, za ní pak přišel na pavlač i její muž Jan Hornych, bydlící v sousedství. Všichni tři nad bedničkou chvíli mudrovali, oba muži dokonce žertem vyslovili domněnku, zda to není pekelný stroj. Zvědavost všech tří se vystupňovala tak, že chtěli bedničku otevřít. Na jedné straně vyčnívala malá dvoukřídlá páčka. Když s ní Hornych přes Hanelovo napomenutí pohnul, bednička se s velkým výbuchem rozletěla. Při tom byl Hanel popálen na obličej, na předloktí a na břicho. Třaskavina zasáhla také Hornychovou na obličej, takže měla popáleny vlasy a obočí. Podle lékařského posudku měl Hanel popáleniny druhého stupně; léčení trvalo 24 dní. Šlo tedy o těžké zranění. Hornychová byla popálena jen lehce.

Zjistilo se, že šlo o primitivně zhotovený pekelný stroj, který přes svou jednoduchost fungoval. Nálož byl střelný prach uložený v polní plechové láhvi, která se při výbuchu roztrhla. Dále byly v bedničce čtyři lahvičky. V jedné byla anilinová modř, v druhé síra s kalafunou, v třetí terpentín s nějakou přísadou a ve čtvrté benzin zbarvený anilinem. V bedničce také byly hřebíky, skobky, cvočky a plíšky, štípané úlomky olova, nábojnice a jiné kovové věci. Celé sestavení pekelného stroje svědčilo o tom, že šlo o vážný atentát zlého člověka. Skobičky a ostatní nálož pak přivedly četníky na stopu Karla Líbala, konservátora obrazů a jiných starožitností pro museum. Ten se přiznal, že věci mohly být jeho, ale prohlásil, že je vyhodil jako nepotřebné na smetiště. Líbal byl proti Hanelovi nepřátelsky zaujat, protože se předloni

---

¹³² Stenoprotokol 146. schůze NS RČS ze 7. dubna 1938.

musil z Hanelova domku vystěhovsat. Proto přes všechno popírání ulpělo na Karlu Líbalovi podezření z onoho atentátu, pro které byl postaven dnes před porotu. Při domovní prohlídce byl u něho nalezen ještě střelný prach.

Obžalovaný popíral tvrzení obžaloby a přesvědčujících důkazů nebylo. Proto také porota otázku o jeho vině všemi dvanácti hlasy zamítla a předseda senátu s. r. dr. Zahradník vyhlásil osvobodující rozsudek. Obžalovaný, kterého hájil advokát dr. Brouček, byl hned propuštěn na svobodu.¹³³“

1939

Elektrárenská družstva
Družstvo pro rozvod elektrické energie v Brzicích, z. sp. s o. r.
Hostince
Josef Kudrnáč, Josef Tylš.
Kováři
Josef Horných.
Smíšené zboží (obchody)
Augusta Kudrnáčová, Josef Rézl, Růžena Stolinová, Josef Hanel.
Spořitelny a záložny
Kampelička, spořitelní a záložní spolek v Brzicích, z. sp. s n. r.
Švadleny
Marie Hofmanová, Marie Mílová.
Trafiky
Josef Kudrnáč, Josef Tylš.
Truhláři
František Křivský.

Brzice v roce 1939¹³⁴

1939

Hostince
Vilema Kubíčková, Jan Pich, Josef Plšek.
Kováři
František Paus.
Krejčí
Vilém Postupa.
Máslo a vejce (obchody)

¹³³ Lidové noviny, Brno 20. října 1939.

¹³⁴ Adresář Protektorátu Čechy a Morava pro průmysl, živnosti, obchod a zemědělství. Za použití úředních pramenů vydán firmou Rudolf Mosse akc. spol. Svazek I. Seznam adres: Čechy, Praha 1939.

Anna Hörnlová.
Pekaři
Jan Pich.
Pokrývači
Vilém Balcar, Ladislav Valenta.
Smíšené zboží (obchody)
Jan Pich, Karel Vít.
Spořitelny a záložny
Spar- u. Darlehenskassenverein für Prorub u. Umgebung, rGmuH.
Švadleny
Marie Postupová.
Trafiky
Jan Pich, Josef Plšek.
Velkostatkáři
Lesní správa města Jaroměře.
Zahradnictví
Josef Astr.

Proruby v roce 1939¹³⁵

1940

Zemřel Jan Hostáň

Narodil se 23. srpna 1869 v Neznášově v rodině chalupníka¹³⁶. Po absolvování měšťanské školy v Jaroměři začal navštěvovat Učitelství v Hradci Králové, kde v roce 1889 maturoval a roku 1895 složil zkoušku způsobilosti. Jako podučitel působil ve Vlkově, Dobřanech a Sněžném, odkud byl v roce 1897 přemístěn do Brzic. Zde byl v roce 1908 jmenován řídicím učitelem. Poté ještě učil ve Vřešťově¹³⁷. Zaobíral se národohospodářskými studii, zejm. z oblasti zemědělství¹³⁸. Byly však zaměřeny až krajně levicově. Vedle toho byl velkým šachovým nadšencem. V roce 1905 byl účastníkem 1. sjezdu ÚJČŠ, 12.-18. srpna 1906 uspořádal v Brzicích šachistický sjezd a v letech 1916-1919 byl i organizátorem letních šachových sjezdů spojených s turnajem v nedaleké Běluni. Zemřel 28. září 1940 v Praze na Spořilově¹³⁹.

1945

¹³⁵ Adresář Protektorátu Čechy a Morava pro průmysl, živnosti, obchod a zemědělství. Za použití úředních pramenů vydán firmou Rudolf Mosse akc. spol. Svazek I. Seznam adres: Čechy, Praha 1939.

¹³⁶ Nové směry, Hradec Králové 11. října 1940.

¹³⁷ Pochodeň, Hradec Králové 22. října 1957.

¹³⁸ Pochodeň, Hradec Králové 29. července 1955.

¹³⁹ Národní listy, Praha 6. října 1940.

Problém s prorubskými Němci

Prorubům v květnových dnech roku 1945 se věnuje i kronika blízkého Libňatova, jež píše toto:

„Čistka v Prorubech.

Po kapitulaci Německa mnoho Němců nemohlo se smířit s novým stavem. Ukrývali zbraně, pomáhali ukrytým Ssmanům, čímž se prohřešovali proti novému řádu republiky. Pro podobná provinění zatčeno bylo v Prorubech 17 Němců.“

Již v následujícím měsíci nastává vystěhovávání německého obyvatelstva z Prorub a Komárova, i když tehdy nebylo v okolí ještě bezpečno, např. v blízkých Barchovinách byl nalezen úkryt 3 příslušníků Waffen-SS, kteří byli četnictvem bez problému zatčeni, protože již předtím se svých zbraní zbavili. Mnozí jejich kolegové však měli rozdílné názory a snažili se o odpor, případně pomáhali místním Němcům s jejich rezistencí. O tom se zmiňuje na jiném místě také libňatovská kronika:

„Dochází zpráva z Prorub, že tam zatčení na rozkaz ruského velitele tři známí štváči proti Čechům, odvezení a zavřeni v hasičské zbrojnici na Hoříčkách, kde až na další rozhodnutí podrobeni byli tělesným trestům.“

A s touto obcí mají Proruby a Komárov ještě něco společného než jen historický zápis v obecní pamětní knize, a to že i z Libňatova odešli někteří obyvatelé dosídlovat tamní opuštěné německé usedlosti. Jmenujme např. Jaroslava Vlčka z čp. 70, který se svojí rodinou obdržel komárovskou usedlost čp. 5, a Václava Vika z čp. 8, jenž s manželkou a 3 dětmi získal komárovské stavení čp. 8¹⁴⁰.

1952

Založení JZD v Brzicích

K založení brzického JZD došlo teprve v roce 1952 a je pravděpodobné, že jeho ustavení ovlivnily předchozí tragické události v okolních obcích, i když veškeré úspěchy za jeho vznik byly přisouzeny stranickým agitátorům a činitelům MNV. Zároveň bylo rozhodnuto o tom, že se družstvo stane JZD III. typu. O 2 roky později se družstvo stalo prvním JZD v okrese Náchod, jež začalo družstevní dojnice dojit sovětským dojicím zařízením ZIM¹⁴¹. Rozvoji družstva pomohla i dobrá organizovanost práce. V roce 1955 již má družstvo těžkou práci zmechanizovanou a po vyloučení kulaků¹⁴² z družstva mu zůstalo 270 hektarů půdy a 60 členů¹⁴³. Pozitiva přineslo též řádné odměňování podle vykonané práce¹⁴⁴. Stále větší položku v celkových příjmech tvořil prodej semen lučních trav, jetelotrav a jetelů¹⁴⁵. Dalším plusem se

---

¹⁴⁰ Pamětní kniha obce Libňatov, založená 1. ledna 1923.

¹⁴¹ Pochodeň, Hradec Králové 20. července 1954.

¹⁴² Názorným příkladem nebezpečného kulaka se stal Josef Gotvald z Brzic.

¹⁴³ Pochodeň, Hradec Králové 11. listopadu 1955.

¹⁴⁴ Pochodeň, Hradec Králové 8. února 1957.

¹⁴⁵ Pochodeň, Hradec Králové 6. dubna 1956.

stalo v roce 1957 zřízení vlastní opravářské dílny, která vznikla úpravou starší kolny¹⁴⁶. Družstvo se také dostalo několikrát na stránky Rudého práva, např. v roce 1960 byl uveřejněn tento článek:

„Na okraj dne

SPRÁVNÁ VĚC

V Brzicích na Náchodsku zakládali družstvo před osmi lety. Za tuto dobu se v obci mnoho udělalo. Do JZD se vrátili již téměř všichni, kteří odešli za prací do města. Životní úroveň družstevníků daleko převýšila úroveň z dob před osmi lety, kdy se hospodařilo jednotlivě. Avšak přes tyto dobré výsledky není život družstevnic, které mají malé děti (jen ve stáří od jednoho do šesti let žije v Brzicích 17 dětí), nijak snadný.

»Jak ráda bych šla na pole, jen kdybych měla kam dát našeho kluka nebo holku,« stýskají si obvykle maminky. A mnohé družstevnice musí pospíchat před polednem z pole domů, aby obsloužily děti. I když v některých rodinách hlídá vnouče babička nebo dědeček, není matka klidná. Vždyť starý člověk, přes všechnu dobrou snahu, nemůže dát dítěti takovou péči, jaké se mu dostane v odborně vedených jeslích a mateřské škole. Proto v Brzicích ženy uvítaly, jak nám napsal člen JZD Jiří Hofman, zprávu o zřízení jeslí a mateřských škol při JZD.

Rozhodně neobstojí tvrzení, že se tím sníží hodnota pracovní jednotky. Vždyť například v době, kdy bylo na poli zapotřebí každé ruky, nemohly některé maminky ze zcela pochopitelných důvodů pracovat více než 8 hodin. Úroda pak často zmokla. Správně podotýká soudruh Hofman, že jde o přežitky v poměru k pracující ženě. Zřízení jeslí a mateřských škol při JZD naopak jen přispěje k dalšímu rozvoji družstev, zbaví mnoho družstevnic starostí a zvýší životní úroveň členů JZD.

-pro-¹⁴⁷“

O vývoji v brzickém JZD hovořil i jeden z dopisů, který obdržel týž deník:

„Nezapomínat na investice do půdy

Hospodaříme společně v družstvu už šestý rok. Za tu dobu jsme nejvíce investovali do živočišné výroby. Postavili jsme kravín, vepřín, drůbežárnu a jiné hospodářské budovy. Živočišná a rostlinná výroba se nám proti době, kdy jsme hospodařili jednotlivě, podstatně zvýšila. Poslední dva roky však vidíme, že rostlinná výroba zůstává na určité úrovni a nezvyšuje se. Za první čtvrtletí t. r. jsme nedosáhli plánovaného množství mléka. Je to tím, že jsme zapomněli na investice do půdy. Nemáme potřebné množství kvalitního sena. Poznali jsme, že jednostrannými investicemi zvýšit výrobu nedokážeme.

Rozhodli jsme se proto vystavět zavlažovací kejdomé zařízení. Máme již vyhloubený výkop a položené potrubí. Připravili jsme v prostoru kravína dvě míchací jímky. Bude se zde míchat močůvka s vodou a chlěvskou mrvou a potrubím rozvádět na louky. Veškeré i odborné práce provádíme vlastními silami, aniž by to narušilo běžné polní práce. Navíc jsme ještě letos pracovali bez pomoci STS, od které jsme převzali stroje. V družstvu máme 15 mladých lidí,

¹⁴⁶ Pochodeň, Hradec Králové 29. listopadu 1960.

¹⁴⁷ Rudé právo, Praha 7. ledna 1960.

kteří se nám podařilo přesvědčit, aby se vrátili do zemědělství. Proto nám práce jde tak dobře od ruky.

J. HOFMAN, Brzice, okres Náchod¹⁴⁸“

V 60. letech se již do sloučeného družstva Brzice-Proruby začalo šířit také hnutí brigád socialistické práce. O vzniku BSP kolektivu mechanizátorů řekl Stanislav Hofman toto: „Přišel za námi tajemník MNV, dal nám pod nos papír a řekl: Tu máte pět bodů, podepište to a budete soutěžit o titul brigáda socialistické práce. My to podepsali, a tím to zhaslo. Loni na jaře přišli zase ze strojní stanice a také s tím, že si dali úkol založit další brigádu v zemědělství. Přistoupili jsme na to, ale pořád jsme neviděli smysl této soutěže. Bylo to zase formální. Teprve v loňských podzimních pracích se náš kolektiv zaktivizoval. Přihlásili jsme se do celostátní soutěže mechanizátorů a získali jsme vlastně první takový cíl, za který jsme mohli bojovat. Naši chlapci si umínili, že my, třebaže jsme z podhorské oblasti a nemáme pro práci nejlepší podmínky, můžeme dokázat více než třeba ti z roviny. A dokázali jsme. V celostátní soutěži v podzimních pracích jsme se umístili na druhém místě. To náš kolektiv povzbudilo. Dali jsme nyní už sami sobě další úkol: získat odbornou kvalifikaci a zvýšit politické znalosti. Přes zimu jsme navštěvovali cyklus přednášek lidové akademie v Jaroměři, doma jsme se zapojili do stranického školení...¹⁴⁹“ Širokou odezvu mělo též zřízení družstevního kulturního klubu, který zahrnoval nejen místní hudbu, ale i divadelní ochotníky, kteří např. v roce 1963 nastudovali satirickou hru „Morálka paní Dulské“.

Řada úspěchů na okresní i celostátní úrovni však nezabránila, aby nedošlo k zániku družstva, neboť vládnoucí garnitura byla názoru, že JZD musí být stále většími podniky, takže docházelo k řadě slučovacích akcí, mnohdy ve stejném stylu jako bylo před lety jejich zakládání, protože mnozí se nemohli s tímto krokem smířit. Brzické JZD tak zaniklo v roce 1976, kdy došlo ke sloučení s JZD Dolany.

1953

První rozhlasová stanice s rádiem

Za velmi dobré výsledky místního JZD dostala obec od Krajského národního výboru v Hradci Králové darem rozhlasovou stanici s rádiem i gramofonem v ceně cca 50 000 Kčs. 4. září 1953 začala stanice poprvé hrát, slyšet byla i daleko za hranicemi obce.

1955

První zvukové kino a biograf

Okresní národní výbor v Náchodě předal 23. listopadu 1955 obci první promítací zvukový filmový aparát. Promítalo se každou neděli v nově vybavené kulturní místnosti, představení byla hojně navštěvovaná i lidmi ze sousedních obcí a osad. V roce 1957 byl do provozu uveden místní biograf. Později se promítalo i na Prorubech, kde byl též školený promítač¹⁵⁰.

¹⁴⁸ Rudé právo, Praha 12. června 1959.

¹⁴⁹ Rudé právo, Praha 1. července 1961.

¹⁵⁰ Nový čas, Náchod 7. února 1962.

1963

Rozvoj místního sportu

V roce 1963 zavládla tuhá zima, která přidělala starosti cestářům, kteří bojovali s nebyvalými přívaly sněhu, potěšila však místní mládež, pro kterou byla poprvé v historii uspořádána organizovaná hokejová utkání. Skupina místních mladých hokejistů (žáci brzické a hoříčské školy) byla známa i v širokém okolí, kam dojížděla na přátelská utkání.

Ve stejném roce organizuje učitel Maršík s dětmi první lyžařské závody. Na hřišti ve sněhu stál stolek se seznamem závodníků, diplomy a věcné ceny. Běhalo se na čas, ve třech skupinách, následně po závodech byla v kulturní místnosti společná hostina.

Obecní tradicí byly též skoky na lyžích, které se konaly na Pichově stráni v Brzicích. Žáci posledního ročníku hoříčské devítiletky skákali až do devítimetrové vzdálenosti.

V létě 1964 se kromě tradičního fotbalového zápasu ženatých proti svobodným uskutečnily první společné vyhlídkové lety, létalo se z josefovského letiště ve sportovním letadle ve skupinách po třech. Letadlo pokaždé třikrát zakroužilo nad Brzicemi a nad josefovskou pevností. Cena letenky pro jednu osobu činila 36 Kčs.

1973

Zemřel Charles Mayer

Tento malíř a restaurátor, který technikou oleje, se narodil 23. srpna 1897 v Trutnově jako Karl Franz Mayer. Jako Charles Mayer se podepisoval proto, že byl celoživotním obdivovatelem Francie a její kultury. V letech 1907-1909 studoval na německém reálném gymnáziu v Trutnově a v letech 1910-1912 na německé odborné tkalcovské škole v Rokytnici nad Jizerou. V letech 1913-1915 pobýval u hudby kapelníka Dvořáka ve městě Sibiu v Sedmihradsku. Po vypuknutí 1. světové války musel narukovat na frontu. Od roku 1919 pobýval v Itálii a v roce 1923 se přestěhoval do Monaka, odkud odplul do Afriky. Následně žil ve Francii, kde se seznámil a roku 1932 oženil se Španělkou Antoníí Martorellou. V roce 1937 se Charles Mayer vrátil s manželkou do Československa, kde se jim narodily dcery Aida a Carmen. Pracoval v České Lípě, chvíli maloval obrazy v Berlíně a v roce 1942 se vrátil do Trutnova, přičemž v letech 1943-1944 měl atelier na Prorubech, a to v čp. 70. Poté žil opět v Trutnově, i když krátkou dobu v roce 1945 strávil v jaroměřské vazbě. Několikrát se krátce podíval i na milované Proruby. Rok 1948 mu přinesl existenční problémy, takže maloval většinou komerční náměty. V roce 1963 emigroval do SRN, odkud se přestěhoval do Itálie, kde 7. ledna 1973 v Římě zemřel.

1976

Vznik SK Průvan

Historie sportovního klubu Průvan se píše od roku 1976, kdy byl založen tehdejší volejbalový kroužek jako součást Socialistického svazu mládeže. Od roku 1990 již působí jako samostatný zájmový klub, který v současné době čítá celkem 39 členů.

Sportovní klub se primárně zaměřuje na volejbal, organizuje však již tradičně další kulturní akce v obci - karnevaly a dětské dny, pálení čarodějnic, fotbalové turnaje ženatých proti svobodným aj.

V 90. letech si členové kroužku svépomocí postavili v obci vlastní antukové hřiště, které je využíváno dodnes, v areálu bylo později zřízeno písčité hřiště pro plážový volejbal, travnaté hřiště a dětský koutek.

1978

Úmrtí Jana Krtičky

Narodil se 25. dubna 1900 ve Studnici u Náchoda. Obecnou a měšťanskou školu vychodil v České Skalici, třetí ročník opakoval v Žacléři, kde se učil německy. V letech 1915-1919 navštěvoval učitelský ústav v Hradci Králové. Vyučovat začal v Olešnici, od 1. května 1922 byl zastupujícím správcem školy v Brzicích, od 1. července 1923 definitivním učitelem ve Slatině nad Úpou, kde se později stal zástupcem onemocnělého řídícího učitele a založil lidovou školu hospodářskou. Později učil ve Velké Jesenici, na obecné škole v České Skalici působil jako definitivní učitel od roku 1935 až do ukončení své učitelské činnosti. V roce 1944 se stal navíc správcem českoskalické lidové školy zemědělské a až do roku 1960 spravoval zdejší městske muzeum, resp. Muzeum Boženy Němcové. Po ukončení 2. světové války se stal správcem ratibořického zámku a dalších objektů v Babiččině údolí, jež byly státem odňaty podle Benešových dekretů rodu Schaumburg-Lippe. Komunistický režim mu přinesl zatčení a obvinění z protistátní činnosti a velezrady, takže v letech 1960-1962 byl vězněn a po svém návratu se nemohl věnovat své předchozí činnosti. Zemřel 15. srpna 1978 v Hodoníně.

1982

Zemřel Jan Hostáň

Narodil se 2. března 1898 v Brzicích, kde navštěvoval obecnou školu. Poté odešel studovat na gymnázium ve Dvoře Králové nad Labem. Během 1. světové války narukoval krátce na východní frontu. Následně se rozhodl studovat vysokou školu. Nejprve navštěvoval lékařskou fakultu, posléze se rozhodl absolvovat pražský učitelský kurs. V roce 1901 se stal učitelem menšinové školy v Záluží a v letech 1921-1927 působil na Volné socialistické škole práce v Kladně, přičemž v roce 1921 vstoupil do KSČ. V letech 1926-1928 zároveň studoval Školu vysokých studií pedagogických v Praze. Učil v Chýňavě (1922), na měšťanské dívčí škole v Kladně (1928), v Hostivicích, Buštěhradě a Praze (1929-1934). V letech 1934-1938 pracoval v literárním oddělení Státního nakladatelství. Za německé okupace znovu učil, a to v Praze. V květnu 1945 byl zatčen a vězněn na Pankráci. V letech 1945-1947 působil jako správce Státního nakladatelství, posléze do roku 1951 jako jeho ředitel. V roce 1951 se stal odborným učitelem na fakultní škole v Nuslích, následujícího roku byl jmenován ředitelem střední školy na Pankráci a v letech 1953-1959 byl ředitelem základní školy v Michli. Autor básní, knih pro

mládež (Ve stanu divokých skautů, 1924; Příběhy malého rybáře, 1926; Veselé prázdniny. Zápisky Jendy Kroutilovaa z prázdninové osady, 1932; Karlíček na houbách, 1932; Ve skautském táboře, 1933; Můj deník, 1938; Zápisky Pepíka Nováka, žáka obecné školy, 1938; Příhody českého chlapce v Sovětském svazu, 1946; Stan v lesích, 1947; Jeřabinky, 1949; Jak Volod'a přemohl krutého cara, 1970), naučných publikací (Co dokáže elektřina, 1947), učebních pomůcek (Československé dějiny, 1946; Chemie, 1946; Rostlinopis, 1946) a řady novinových článků, mnohdy pod pseudonymem Faun. Zemřel 16. května 1982 v Praze¹⁵¹.

1987

Velká průtrž mračen

Prívaly vody zaplavily náves, v kapliče na návsi bylo $\frac{3}{4}$ metru vody, z polí se valily vrstvy bláta, protrhla se i hráz rybníka Rozkoš pod Brzicemi. Největší škody napáchala voda v chalupě na návsi, kde zvedla prkna na podlaze a převracela nábytek.

1987

Rekonstrukce rybníka na návsi

Chovný rybník na brzické návsi byl údajně založen za doby vlády císaře Karla IV. V roce 1933 byl uprostřed něho zbudován ostrůvek. Roku 1987 prošel rybník kompletní rekonstrukcí, v rámci které byly zpevněny jeho stěny. Při vypouštění a výlovu rybníka v roce 1962 vylovili rybáři z rybníka štiky a 140 kaprů, vzácným úlovkem byl silný, podle odhadů desetiletý úhoř.

1990

Vloupání do kaple na návsi a do hřbitovní kaple na Prorubech

16. prosince 1990 se kaple na návsi stala cílem pro zloděje, kteří z ní zcizili sošky svatých v hodnotě 30 000 korun. V návaznosti na tuto událostí místní lidé uspořádali sbírku a donesli z domova náhradní sošky a kapli zabezpečili kovovou mříží proti dalším případným zlodějům. Jediným pozitivem této krádeže byl fakt, že zloději si nepovšimli a neodnesli cennou sošku sv. Floriána, patrona obce, která byla umístěna ve štítě kapličky za skleněným oknem.

Krádežím se bohužel ve stejném roce nevyhnula ani hřbitovní kaple sv. Josefa na Prorubech, z níž zloději ukradli plastiku Ježíše Krista, dva obrazy umístěné nad oltářem, dřevěný kříž a staré harmonium. I přes bezpečnostní opatření provedené po těchto krádežích ve hřbitovní kapli v Brzicích se zlodějům podařilo tuto kapli též vykrást a odnést si z ní dva obrazy Ježíše a Panny Marie.

21. století

¹⁵¹ Rudé právo, Praha 20. května 1982.

Období	Událost
25. srpna 2001	V Brzicích a Chvalkovicích uspořádán 1. ročník houbařské olympiády.
29. února 2004	Místní myslivec Josef Groh zastřelil v Brzicích svou 62letou manželku ¹⁵² .
24. června 2008	Kamenný kříž byl prohlášen kulturní památkou.
19. května 2009	Požár komunálního odpadu na poli mezi Brzicemi a Prorubami.
22. září 2009	Požár suchého travnatého porostu u Prorub.
2011	Vznikl brzický oddíl mladých hasičů "Soptíci".
30. října 2011	Požár stodoly v Brzicích.
2012	Obnova kamenného kříže na prorubském hřbitově.
10. února 2012	Požár kůlny na dřevo v Brzicích.
28. července 2012	Oslavy 135 let SDH Brzice.
2015	Obnova běluňského kříže z roku 1885.
9. května 2015	Připomínka 70. výročí konce 2. světové války v hřbitovní kapli sv. Josefa na Prorubech.
7. srpna 2015	Požár lesní hrabanky u Prorub.
2016	Oprava vozovky v Brzicích od hlavní silnice kolem bytovky dolů k OÚ a k rybníku. Vybudování nového chodníku na hřbitově v Prorubech.

2002

Úmrtí Eduarda Tomáše

Narodil 25. listopadu 1908 v Přemyšlu (Polsko) a celé své dětství prožil u dědečka v Brzicích. Po vzniku ČSR se s rodiči přestěhoval do Prahy, kde vystudoval reálné gymnázium a posléze práva na Univerzitě Karlově. Díky získanému doktorátu práv získal práci na Zemském úřadě v Praze a krátce poté na okresním úřadě v Rakovníku, kde se vypracoval na post okresního hejtmana a v této funkci se účastnil protinacistického odboje. V květnu 1945 byl jedním z těch, kteří vedli kladenské povstání proti německým okupantům. Po válce se přestěhoval zpět do Prahy, ale krátce po příchodu komunistické moci byl vyhozen ze zaměstnání a od roku 1955 mohl vykonávat jen podřadné pomocné práce. Posléze pracoval až do odchodu do starobního důchodu na výstavbě mnoha tunelů i mostů u podniku Železniční stavitelství. V letech 1963-1969 přednášel v pražské Unitárii a po zákazu veškeré přednáškové činnosti pokračoval v literární činnosti. Po roce 1989 začal opět s přednáškovou činností z oblasti filozofie, jógy a mystiky, které se věnoval prakticky až do 26. května 2002, kdy v Praze zemřel. K jeho nejznámějším dílům patří romány Milarepa (1991), Duha v zrcadle (2007), kniha povídek Metafyzické příběhy 1-2 (2000), televizní kurs asparšajógy Cesta uskutečnění (1992) a televizní seriál Paměti mystika (1998), jež vznikl podle stejnojmenné knihy.

2002

¹⁵² Krkonošské noviny, Trutnov 30. června 2004.

Veřejná sbírka na pořízení zvonu do kaple na Prorubech

V roce 2002 byla vypsána veřejná sbírka a vyčleněna finanční částka z obecního rozpočtu na obstarání zvonu do věže kaple na Prorubech. Ta byla vystavěna ve 2. polovině 19. století v pseudogotickém stylu, je vysvěcena a mohou se zde konat mše svaté. Zvon zhotovila slévárna v Brodku u Přerova, zároveň byly vyrobeny malé upomínkové zvonky určené k prodeji občanům a návštěvníkům. V následujícím roce byl pak zvon umístěn do věže kaple. Jediným úkolem, co ještě zbýval, tak bylo opravení fasády kaple, k němuž došlo v roce 2008.

2007

Zemřel Otto Špaček

Narodil se 7. března 1918 v Brzicích. Vyučil se elektrikářem, ale již v letech 1936-1938 absolvoval Školu pro odborný dorost letectva v Prostějově a následně nastoupil v hodnosti svobodníka k leteckému pluku č. 3 v Piešťanech. V roce 1939 uprchl do Polska a od června 1940 působil v československém zahraničním letectvu jako stíhací pilot. V roce 1940 byl raněn, přičemž celkem přežil tři letecké havárie. Zúčastnil se leteckých operací v Británii a nad okupovanou Evropou, včetně invaze do Normandie v roce 1944 a blokády německé posádky ve francouzském Dunquerque v letech 1944-1945. Roku 1947 byl přemístěn do Letňan k Vojenskému leteckému ústavu a současně byl jmenován velitelem 1. výcvikové letky Leteckého náhradního pluku 1 v Zákupích. V témže roce se stal zkušebním pilotem Ústředního leteckého skladu v Praze. Roku 1949 byl odeslán na dovolenou a posléze propuštěn z armády. Ještě v témže roce emigroval do SRN, odkud se přesunul do Velké Británie a následně do Kanady, kde prošel řadou profesí. V roce 1950 mu byly odňaty všechny hodnosti a práva důstojníka. Plně rehabilitován byl teprve v roce 1991. Zemřel 24. září 2007 v Praze.

2009

Vznik Kongresového centra Proruby

Kongresové centrum na Prorubech se nachází v objektu bývalé prodejny Jednoty, který po roce 1989 sloužil ještě několik let jako prodejna smíšeného zboží. V letech 2008-2009 byl objekt zrekonstruován a přeměněn na tzv. obecní klubovnu. Název Kongresové centrum vzešlo od bývalého starosty obce Jaroslava Žďárského, který se v létě 2009 zúčastnil jeho slavnostního znovuotevření. V současné době se zde místní obyvatelé i rekreanti rádi scházejí na různých akcích u sklenice dobrého nápoje nebo při živé hudbě či jiné zábavě.

2013

Zemřel Václav Němec

Narodil se 17. ledna 1929 ve Zvoli u Jaroměře, kde navštěvoval v letech 1935-1940 smíšenou obecnou školu. Z ní odešel na jaroměřskou reálku, kterou absolvoval v roce 1945. V letech 1945-1946 absolvoval povinnou předškolní lesnickou praxi, aby mohl nastoupit na nově

vzniklou Státní vyšší lesnickou školu v Trutnově, kterou navštěvoval v letech 1946-1950. Jako čerstvý absolvent nastoupil jako lesní adjunkt k Lesní správě města Jaroměře. Dlouho zde nepobyl, protože musel nastoupit na základní vojenskou službu, kterou vykonal v letech 1951-1953 jako příslušník PTP, který byl nasazen do dolů na Ostravsku. V letech 1953-1954 byl lesníkem na Pěstebním středisku Starý Sedloňov LZ Dvůr Králové nad Labem a v letech 1954-1956 polesným tamtéž. Odtud odešel, aby působil jako středoškolský odborný pedagog (1956-1960 Lesnická mistrovská škola ve Šluknově, 1960-1991 Střední lesnická škola v Trutnově, přičemž v letech 1970-1974 byl zástupcem ředitele školy). Při zaměstnání vystudoval Lesnickou fakultu Vysoké školy zemědělské v Praze, kterou ukončil v roce 1964 titulem lesního inženýra. Vyučoval finální předmět lesní těžba a byl dlouhá léta vedoucím učitelem učebních praxí, vedoucím postmaturitního studia, autorem a spoluautorem desítek učebních textů. Je též autorem hodnotných vlastivědných publikací o obci Zvole (2004), Rychnově na Jaroměřsku (2009), Vlčkovice v Podkrkonoší (2010) a monografie Minulost a současnost lesů města Jaroměře (2006). Podle nekrologu měl jako pedagog patřit mezi velmi svědomité a poctivé učitele, ale jeho některé kroky byly přinejmenším kontroverzní na členství v KSČ nehledě, aby se zavděčil tehdy vládnoucímu režimu a mohl odborně působit ve svém oboru. Po odchodu do starobního důchodu se stal vedoucím Městských lesů Jaroměř se sídlem v Prorubech (1991). Za jeho úspěšnou manažerskou činnost mu jaroměřská městská rada udělila stavovský titul lesní rada. Zemřel 22. června 2013 v Jaroměři.

Sepsáno k volnému šíření.

Boris7.